

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

หนังสือ

กนก วงษ์ตระหวาน. *คู่มือการเมืองไทย: 2475-2525 ข้อมูลพื้นฐานทางการเมืองไทย*.

กรุงเทพมหานคร, 2526.

กนต์ธีร์ ศุภมงคล. *การวิเทโศบายของไทย ระหว่างปี พุทธศักราชปี๒๔๘๓ ถึง ๒๔๙๕*.

กรุงเทพมหานคร : โปสดี พับลิชชิ่ง จำกัด, 2537.

คำให้การชาวกรุงเก่า คำให้การขุนหลวงหาวัดและพระราชพงศาวดารกรุงเก่า ฉบับหลวงประเสริฐ

อักษรนิติ. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2510.

ไชยวัฒน์ คำชู และ กมล เพ็ญศรีนุญชร รวบรวม. *คู่มือความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น*. กรุงเทพมหานคร :

สถาบันเอเชียศึกษา,จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ดำรงเดชาอนุภาพ. *สมเด็จพระบรมราชา. สาส์นสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ*. เล่ม 5. พระนคร: องค์การคำคุณุสภา , 2504.

ดำรงเดชาอนุภาพ. *สมเด็จพระบรมราชา. สาส์นสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ*. เล่ม 24. พระนคร: องค์การคำคุณุสภา, 2505.

ดิเรก ชัยนาม. *ไทยกับสงครามโลกครั้งที่ 2*. พระนคร : แพร่พิทยา, 2509.

ธวี ธีระวงศ์เสรี. *สัมพันธภาพทางการเมืองระหว่างไทยกับญี่ปุ่น*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา

พานิช,. 2425.

น้อม อุปรมัย. *นครศรีธรรมราชสมัยกรุงศรีอยุธยา , รายการสัมมนาประวัติศาสตร์นครศรีธรรม*

ราช.กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2521. อ้างถึงใน นันทนา โชติเวทธารง. *บท*

บาทและอิทธิพลของขามาดา นางามาช่า ในประวัติศาสตร์ไทย. งานวิจัยของกองจด

หมายเหตุแห่งชาติ จังหวัดนครศรีธรรมราชจังหวัดนครศรีธรรมราช (พฤศจิกายน, 2529) :

12.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. *การเมืองไทยสมัยพระนารายณ์*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน,2523.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. 200 ปี ของการศึกษาประวัติศาสตร์ไทยและทางข้างหน้า อ้างถึงใน *กรุงแตก,*

พระเจ้าตากฯ และประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักมติชน,2539.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. *นครศรีธรรมราชในราชอาณาจักรอยุธยา*. อ้างถึงใน *อยู่เมืองไทย*

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2530.(รวบรวมบทความทาง

สังคมการเมืองเพื่อเป็นเกียรติแก่ ศาสตราจารย์ เสน่ห์ จามริกในโอกาสอายุครบ ๖๐ปี.)

นิติ เอียวศรีวงศ์. บรรณาธิการ. ศรีรามเทพนคร: รวมความเรียงว่าด้วยประวัติศาสตร์.

กรุงเทพมหานคร: ศิลปวัฒนธรรม, 2527.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 64 เล่ม 39 พงศาวดารกรุงศรีอยุธยาฉบับพันจันทนุมาศ. พระนคร: กรมศิลปากร, 2503.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 20 เล่มที่ 13. พระนคร : องค์การค้ำของคุรุสภา, 2503.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 79(จดหมายเหตุวันวลิต) เล่ม 49 . พระนคร:กรมศิลปากร, 2513

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 82 เรื่องพระราชพงศาวดารกรุงสยาม (จากต้นฉบับของบริติชมิวเซียม กรุงลอนดอน). กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2537.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 8 เล่ม 8. พระนคร: องค์การค้ำของคุรุสภา, 2507.

ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 21 เล่ม 13 (เรื่องพระราชไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น โดยเซอร์เออร์เนสต์ ซาเตา). พระนคร: องค์การค้ำของคุรุสภา, 2507 (พิมพ์ในงานศพนางสาวละม่อม สีบุญเรือง)

ประมวลคำปราศรัย สาสน์ และคำขวัญของจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี 11 ธันวาคม ถึง 10 ธันวาคม 2511. พระนคร:สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี,2511. (คำกล่าวต้อนรับของ นายกรัฐมนตรี ต่อคณะเขาวชนญี่ปุ่นซึ่งเข้าเยี่ยมชมค่านับเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2511)

ประมวลคำปราศรัย สาสน์ และคำขวัญของจอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรี 11

มีนาคม 2504 ถึง 16 พฤศจิกายน 2514. พระนคร:สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี,2507. (คำกล่าวต้อนรับของนายกรัฐมนตรี ต่อคณะผู้แทนเขาวชนญี่ปุ่นซึ่งเข้าเยี่ยมชมค่านับเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2514)

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เล่ม 2 ฉบับสมเด็จพระพนรัตน์ วัดพระเชตุพน. พระนคร: สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2502.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา เล่ม 2 ฉบับพระจักรพรรดิพงศ์ (เจาด). กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา, 2504.

พระราชพงศาวดาร ฉบับพระราชหัตถเลขา เล่ม 2 แผ่นดินสมเด็จพระบรมราชาที่ 1 (พระเจ้าทรงธรรม). กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2535.

มานพ ถนอมศรี. หัวทองกับม้าราชินีขมไทย และ บุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์อยุธยา. กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อแกรมมี จำกัด, 2539.

วิจิตรมาตรา, ชุน. ผู้แปลจาก Van Vliet's Historical account of Siam, จดหมายเหตุพงศาวดาร (คำแปลจดหมายเหตุวันวลิต). พระนคร: โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร, 2477 (พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงทิพย์ สุรพันธุ์พิสุทธิ์).

- วิจิตรวาทการ, หลวง. *ประวัติย่อออกญาเสนาภิมุข หรือ เจ้าพระยามนตรีสุวิมล (ยามาดา นางามาซา)*.
พระนคร: โรงพิมพ์กรมยุทธศึกษาทหารบก, 2477.
- วิชาการ, กรม. หนังสือประกอบการเรียน *วิชาประวัติศาสตร์ไทยและต่างประเทศ* สำหรับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 2. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำของคุรุสภา, 2515.
- วิเชียร ณ นคร. *ประวัติศาสตร์นครศรีธรรมราชจากวรรณกรรมมุขปาฐะ* อ้างถึงใน *รายงานการสัมมนา ประวัติศาสตร์เมืองนครศรีธรรมราช ครั้งที่ 3 .นครศรีธรรมราช : วิทยาลัยครู นครศรีธรรมราช, 2529.*
- ศิลปากร, กรม, กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ นันทนา วรเนติวงศ์ ผู้เรียบเรียง. *ประวัติและผลงานของชาวต่างชาติในประเทศไทย เล่ม 2*. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2539.
- ศิลปากร, กรม, กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์, เอกสารแปลและรายชื่อหนังสือต่างประเทศ *เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ไทยของกรมศิลปากร (เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการ เรื่อง หน้าประวัติศาสตร์ไทยจากเอกสารต่างประเทศ ณ โรงแรมโซฟิเทล ราชาออร์คิด ขอนแก่น จ.ขอนแก่น 12-14 มิถุนายน 2540)* กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2540.
- ศุกลรัตน์ ชาราศักดิ์ เรียบเรียง. *สัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่น*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, 2531.
- ส. พลายน้อย (นามแฝง). *ชาวต่างชาติในประวัติศาสตร์ไทย ; พิมพ์ครั้งที่ 2*. กรุงเทพมหานคร: แพร่พิทยา, 2516.
- สวัสดิ์ ศรีสุข. *เสรีไทย --- ข้อสังเกต “ปฏิบัติการ จำกัด พลาญกูร” และ ปฏิบัติการทางทหารบางเรื่อง*. กรุงเทพมหานคร : ศรีณสาร, 2538.
- สังข์ พัฒโนทัย. *พระเจ้าปราสาททอง*. กรุงเทพมหานคร: องค์การค้ำคุรุสภา พระสุเมรุ, 2516.
(พิมพ์เนื่องในวิทษกรรมบรรณาการมิตรพลี เนื่องในวันครบรอบอายุ 60 ปี ของบรรเจ็ดอินทจันทร์ขง 1 พฤศจิกายน 2536).
- อิชิอิ โยเนะโอะ และ โยชิภาวะ โทชิฮารุ. *ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600 ปี*. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 2530.
- เอกสารประกอบการสัมมนาทางประวัติศาสตร์ ของคณะกรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย เรื่อง ประวัติ ศาสตร์กรุงศรีอยุธยา ฉบับคั่นใหม่ของวันวลิต วันที่ 4 กันยายน 2519, มปป.*
- เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองลพบุรี (ลพบุรีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์)*.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2522.

วารสารและนิตยสาร

- กองบรรณาธิการ. สัมพันธภาพสยาม - ญี่ปุ่นสมัยกรุงศรีอยุธยา. *นิตยสารศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 (มกราคม 2534): .
- กุลชลี กลิ่นกรอง. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านญี่ปุ่น. *วารสารสยามอารยะ*. ปีที่ 3 (มกราคม 2539): 16-26.
- ขจร สุขพานิช. การต่างประเทศในแผ่นดินพระเอกาทศรถ. *นิตยสารศิลปากร*. ปีที่ 4 ฉบับที่ 5 (มกราคม 2504) :
- ขจร สุขพานิช. สอบศักราชปีรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ. *นิตยสารศิลปากร*. ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม 2510) :
- ขุนเจนจบงานจีน(นามแฝง). ไฮเซิน: - ขุมทรัพย์ยามาคะ. *นิตยสารศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 12 ฉบับที่ 3 (มกราคม 2534) :
- คณิดา เลขะกุล. หมู่บ้านชาวต่างประเทศในสมัยกรุงศรีอยุธยา. *อนุสารอ.ส.ท.* ปีที่ 25 ฉบับที่ 4 (พฤศจิกายน 2527) :
- ถนอม อานามวัฒน์. สัมพันธไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยกรุงศรีอยุธยา. *นิตยสารศิลปากร*. ปีที่ 15 เล่ม 2 (กรกฎาคม 2514) :
- ทวี ธีระวงศ์เสรี. ชาวญี่ปุ่นในประเทศไทย. *วารสารอักษรศาสตร์* (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) . ปีที่ 13 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2524): .
- ทวี ธีระวงศ์เสรี. สัมพันธภาพระหว่างไทยกับญี่ปุ่นในสมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. 1893 - 2310 . *เอกสาร วิชาการไทย- ญี่ปุ่นศึกษา*. ปีที่ 2 เล่มที่ 2 (มีนาคม - เมษายน 2523) :
- ธนิศ อยู่โพธิ์. ออกญาเสนาภิมุข. *นิตยสารศิลปากร*. ปีที่ 1 เล่มที่ 6 (มีนาคม 2501): .
- ธัญญา ผลอนันต์. การต่อต้านญี่ปุ่นจากยามาคาดังทานากะ. *วารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์*. ปีที่ 13 ฉบับที่ 34 (สิงหาคม - ธันวาคม 2518) :
- บทสัมภาษณ์พิเศษ พลฯ ดร. วิเชียร วัฒนคุณ เอกอัครราชทูตไทยประจำกรุงโตเกียว. *วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา*. (กรกฎาคม - กันยายน 2530): .
- ปาริบุตร บุญโต. มิตรภาพศตวรรษที่ 21 ในดินแดนอาทิตย์อุทัย. *นิตยสารศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 8 ฉบับที่ 11 (กันยายน 2530) :
- ผ่องพันธ์ รัตนภูษิต ผู้แปลจาก “Seventeenth Century Japanese Documents About Siam” โดย Yoneo Ishii. เอกสารสมัยพุทธศตวรรษที่ 23 ของญี่ปุ่นที่เกี่ยวกับกรุงสยาม. *นิตยสารศิลปากร*. ปีที่ 18 เล่มที่ 5 (มกราคม 2518) :

- พงศาวดารสยามโดยสังเขปตามฉบับของวันวลิต (The Short History of the King of Saim by Jeremias Van Vliet). *วารสารประวัติศาสตร์*(ประสานมิตร). ปีที่ 1 เล่มที่ 1 (มกราคม - เมษายน 2519) : .
- พงศ์ธิดา เกษมสิน. บทบาทของชาวญี่ปุ่นต่อการเมืองภายในอยุธยาช่วงกลาง. *วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา*.(มกราคม 2528) : .
- พระราชหัตถเลขาเฉพาะรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ/อินทราชา/ “ทรงธรรม” (ค.ศ.1610-1628) อักษรศาสตร์(มหาวิทยาลัยศิลปากร). ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (2527) :
- พิทยา ว่องกุล. ปลุกผียามาดา : ย่ำประวัติศาสตร์กลางเมืองนครฯ . *นิตยสารมติชนสุดสัปดาห์*.ปีที่ 8 ฉบับที่ 378 (29 พฤศจิกายน 2530) : 35-37.
- พลับพลึง คงชนะ. หมู่บ้านญี่ปุ่นที่อยุธยา. *ไทย-ญี่ปุ่นศึกษา* (เมษายน ๒๕๓๖) : 50-64
- รอง สยามานนท์ และวิสาสวงศ์ นพรัตน์. ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา :บทที่ 5 ความสัมพันธ์กับต่างประเทศแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 สิ้นแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พ.ศ.2034- 2199.ในแถลงงานประวัติศาสตร์ *เอกสารโบราณคดี*. ปีที่ 5 เล่มที่ 1 (มกราคม 2514)
- สมโชติ อ๋องสกุล. การศึกษาใหม่ เกี่ยวกับรัชกาลพระเอกาทศรถ พระศรีเสาวภาคย์ และพระเจ้าทรงธรรม. *วารสารประวัติศาสตร์* (ประสานมิตร). ปีที่ 1 เล่มที่ 2 (พฤษภาคม - สิงหาคม 2519): .
- สมบัติ จันทรวงศ์. คำสอนทางการเมืองของวันวลิต (เยเรเมียส ฟอน ฟลิท) หรือวิเทโศบายของพระเจ้าปราสาททอง. *วารสารธรรมศาสตร์*. ปีที่ 6 เล่มที่ 1 (มิถุนายน - กันยายน 2519) : 71-118 .
- สรศักดิ์ งามขจรกุลกิจ. ขบวนการเสรีไทยกับการเมืองภายในของไทยระหว่าง พ.ศ. 2481-2492. *วารสารไทย-ญี่ปุ่นศึกษา* (เมษายน 2531)
- สิทธิเดช จันทศิริ. เจ้าพ่อคำเมืองนครศรีธรรมราชอนุสรณ์สถานการสู้รบระหว่างทหารไทยกับญี่ปุ่น. *นิตยสาร ศิลปวัฒนธรรม*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 (มกราคม 2528) : .
- สุภาภรณ์ ดันศลารักษ์. พระเจ้าปราสาททองในสายตาชาวต่างประเทศ. *วารสารเมืองโบราณ*. ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 (สิงหาคม - พฤศจิกายน 2524) : .
- อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์ ผู้แปล และวินัย พงศ์ศรีเพียร (อธิบายความ). จดหมายเหตุปีเตอร์ วิลเลียมสัน ฟลอริส(Peter Williamson Floris) การใช้เอกสารต่างประเทศสอบวินิจฉัยพระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับพระราชหัตถเลขาเฉพาะรัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ

/อินทราชา/ทรงธรรม” (ค.ศ. 1610 - 1628). *วารสารอักษรศาสตร์*(มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (2527) :

อมร ราชณรงค์ และรุ่งนภา วิสฤตภา. 100 ปีแห่งสัมพันธภาพทางการทูต. *วารสารไทย - ญี่ปุ่นศึกษา*. (กรกฎาคม - กันยายน 2530) :

อมรา (นามแฝง). ลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ไทย - ญี่ปุ่น. *วารสารไทย - ญี่ปุ่นศึกษา* (กรกฎาคม - กันยายน 2530) :

อารักษ์ ดิยาภรณ์. ความสัมพันธ์พระมหากษัตริย์ไทยกับญี่ปุ่น *ไทย-ญี่ปุ่นศึกษา*. (ต้นวาคม - ตุลาคม 2529):

50 ปีสงครามโลกครั้งที่ 2. *สารคดี* ฉบับที่ 126 ปีที่ 11 (สิงหาคม 2538)

50 ปีญี่ปุ่นบุกไทย. *วารสาร รมพดุษย์* ปีที่ 10 เล่มที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2535)

(ต่อไปนี้จะเกี่ยวกับสมาคมญี่ปุ่น-สยาม เฉพาะ)

ญี่ปุ่น - สยาม. ปีที่ 1 เล่มที่ 1 มกราคม 2480.

ญี่ปุ่น - สยาม. ปีที่ 1 เล่มที่ 2 กุมภาพันธ์ 2480.

ญี่ปุ่น - สยาม. ปีที่ 1 เล่มที่ 3 มีนาคม 2480.

ญี่ปุ่น - สยาม. ปีที่ 1 เล่มที่ 5 พฤษภาคม 2480.

ญี่ปุ่น - สยาม. ปีที่ 1 เล่มที่ 6 มิถุนายน 2480.

หนังสือข่าวญี่ปุ่น - ไทย ปีที่ 2 2481. (เปลี่ยนชื่อจากสมาคมญี่ปุ่น - สยาม เมื่อ พ.ศ.2581)

หนังสือข่าวญี่ปุ่น - ไทย ปีที่ 2 2482.

หนังสือแถลงการณ์ของสมาคมญี่ปุ่น-ไทย พ.ศ. 2485, สมาคมญี่ปุ่น-ไทย

หนังสือพิมพ์

โศสถานนิกรสยามเงินญี่ปุ่น 170 ล้านไม่ละเมิดกฎหมาย. *มติชน*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3475 (11 กันยายน 2530) :1,2.

แฉเหตุธนาคารไซเนเลื่อนวางศิลาฤกษ์ สมาคมไทย - ญี่ปุ่น ชี้กัก. *มติชน*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3482 (18 กันยายน 2530) :1,14.

ชี้คนไทยยังไม่เชื่อญี่ปุ่นเป็นมิตรแท้. *มติชน*. (25 กันยายน 2530) : 1,16.

ชี้ทางออกศูนย์ประวัติศาสตร์. *มติชน*. (2 ตุลาคม 2530) :

ญี่ปุ่นจะรักช่วยเหลือสร้างศูนย์ประวัติศาสตร์. *มติชน*. ปีที่ 10 ฉบับที่ 3480 (16 กันยายน 2530) :

1,2.

- ญี่ปุ่นลงทุนในไทย 4.4 พันล้าน. *มติชน*. (7 กรกฎาคม 2530)
- ทวีป วรดิลก. เมื่อคนญี่ปุ่นมองประชาชาติญี่ปุ่น. *มติชน*. (30 กันยายน 2530) : 6.
- ไทยรุกเงื่อนไขศูนย์ประวัติศาสตร์เปรมังคังขึ้นถูกนากาโซเน. *มติชน*. ปีที่ 10 ฉบับ 3479 (15 กันยายน 2530) : 1,14.
- ไทยรุกเจรจาลดเงื่อนไขโครงการช่วยเหลือญี่ปุ่น. *มติชน*. (27 กันยายน 2530) : 16.
- ประสงค์ วิสุทธี. สะท้อนภาพ “สัตว์เศรษฐกิจในคราบ นักบุญ ของญี่ปุ่น”. *มติชน*. (26 กันยายน 2530): 6.
- พระสุริยชัย สุทธิสโร (หวันแก้ว). ร่วมฉลอง 100 ปีไมตรีไทย - ญี่ปุ่น. *มติชน*. (3 ตุลาคม 2530):7.
- เมืองใต้. ปีที่ 19 ฉบับที่ 1979 (17 กรกฎาคม 2530) :
- เมืองใต้. ปีที่ 19 ฉบับที่ 2006 (18 กันยายน 2530) : .
- เมืองใต้. ปีที่ 19 ฉบับที่ 2037 (30 พฤศจิกายน 2530) : .
- เมืองใต้. ปีที่ 19 ฉบับที่ 2038 (2 ธันวาคม 2530) : .
- เมืองใต้. ปีที่ 19 ฉบับที่ 2047 (25 ธันวาคม 2530) : .
- ศรีศักร วัลลิโภดม. ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา ญี่ปุ่นไต้หวันหรือไทยเสีย. *มติชน*. ปีที่ 10 ฉบับ 3485 (21 กันยายน 2530) : .
- สถาปนิกสยามยื่นหนังสือขอรับเงินญี่ปุ่น 176 ล้าน. *มติชน*. ปีที่ 10 ฉบับ 3477 (13 กันยายน 2530) : 1,5.
- สมาคมสถาปนิกสยามกักตักนโครงการศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา. *มติชน*. ปีที่ 10 ฉบับ 3474 (10 กันยายน 2530) : 1,16.
- สัมพันธ์ภาพ 100 ปี ไทย - ญี่ปุ่น. *มติชน*. (26 กันยายน 2530) : หนาพิเศษ 1-2.
- สำรวจทัศนคติไทยต่อญี่ปุ่น. *มติชน*. (4 กันยายน 2530) : .
- เสียงราษฎร. ปีที่ 30 ฉบับที่ 3225 (3 ธันวาคม 2530) : .
- อภิญา รัตนมงคลมาส และคนอื่น ๆ . 100 ปีสัมพันธ์ภาพไทย - ญี่ปุ่น. *มติชน*. (25 กันยายน 2530) : 7.
- อิศวร กาลปริยานาท. ร้อยปีแห่งความคับแค้นไทย - ญี่ปุ่น. *มติชน*. ปีที่ 10 ฉบับ 3487 (23 กันยายน 2530) : .

วิทยานิพนธ์

ธนิดา กำปันทอง. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นพ.ศ.2491-2530. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

สุรางค์ศรี ดันเสียงสม. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2520.

สื่อ สิ่งพิมพ์พิเศษ

คึกเคช กันตตามระ. อาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. เอกสารบทละครวิทยุ เรื่องเจ้าไล . 614 หน้า. แพร่ออกอากาศแล้วในวิทยุจุฬา.

บทละครโทรทัศน์ชุด “แผ่นดินนี้คือไทย” เรื่อง ขุนดาบยามาดา ตอน 1-4 . ยังไม่ได้เผยแพร่ออกอากาศ.

รายการทางโทรทัศน์ เรื่อง ยามาดา ออกอากาศเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2526 จัดรายการโดย มุลนิธิแพทยอาสาในสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี , 2526.

การสัมภาษณ์

คุณปุ่น้อย โขยเศรษฐ. ชาวเมืองนครศรีธรรมราชที่มีบ้านอยู่ในซอยศาลาภิรมุข. สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2540.

ฉัตรชัย สุระกาญจน์. อาจารย์ประจำศูนย์วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์, 16 มิถุนายน 2540.

เชาวลิต อังวิทยาธร. นักวิชาการท้องถิ่นของเมืองนครศรีธรรมราช . สำนักงานกฎหมาย, สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2540.

นิชิโนะ จุนจิโร (Nisshino Junjiroh). สัมภาษณ์, 15 กุมภาพันธ์ 1997.

บรรยง นันทโรจนพร. นักธุรกิจ รับประทานอาหาร นครอินันซึ่งเป็นที่ปรากฏหลักฐานเสาไม้สลักภาษา
ญี่ปุ่นและ ตัวอาคารของร้านอาหารตั้งอยู่บนสถานที่คาดว่าเป็นที่ตั้งของเมืองเก่า.
สัมภาษณ์, 18 มิถุนายน 2540.

วิเชียร ณ นคร. อาจารย์ประจำศูนย์วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์, 16
มิถุนายน 2540.

สมพท รุระเจน. อาจารย์ประจำศูนย์วัฒนธรรม สถาบันราชภัฏนครศรีธรรมราช. สัมภาษณ์, 17
มิถุนายน 2540.

อิวะกิ ยูจิโร (Iwaki Yuhjiroh). นักเขียน. สัมภาษณ์, 4 เมษายน 1997.

ภาษาอังกฤษ

หนังสือ

Chaiwat Khamchoo and Reynolds, E. Bruce, *Thai-Japanese Relations in Historical Perspective*.
Asian Studies Monograph No. 41 (Bangkok : Innomedia Co., Ltd., Press, 1988)

Charivat Santaputra, *Thai Foreign Policy 1932-1946* .Bangkok : Thai Khadi Research Institute
in Thammasat University, 1985.

Dutch Papers 1624-1642 . Bangkok : the Vajiranana National Library, 1915.

Fouser, Beth. *The Lord of the Golden Tower*. Bangkok: White Lotus Press, 1996.

Hutchinson, E.W. *Adventurers in Siam in the Seventeenth Century*. Bangkok : DDBooks,
1985.

Reid, Anthony and Marr, David eds. *Perceptions of the Past in Southeast Asia*. Singapore:
Heinemann Education Book (Asia) Ltd., 1919.

Reid, Anthony. *Southeast Asia in the Age of Commerce 1450-1680 volume Two Expansion
and Crisis*. New Haven and London : Yale University Press, 1993.

Reynolds, E. Bruce, *Thailand and Japan, Southern Advance 1940-1945* (: Macmillan

Rong Syamananda. *A History of Siam*. Bangkok : Kurusapha Ladprao Press, 1971.

Stowe, Judith A., *Siam becomes Thailand: a story of intrigue* .Honolulu : University of Hawaii
press, 1991.

Supaporn Jarunpattana. *Siam-Japan Relations 1920-1940*. V.R.F. Series no. 159 (March 1989)

Surakanvit Banyat. *Report on Thai Perception of Japan and Thai - Japanese Relation*.

Bangkok: Thammas University, 1987.

Thak Chaloehtiarana edited. *Thai Politics 1932-1957*. (The Social Science Association of Thailand, 1978)

Thamsook Numnonda, *Thailand and the Japanese Presence, 1941-45*. Research Notes and Discussions Series No. 6 (Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 1977)(มีฉบับภาษาไทยคือ แถมสุข นุมนนท เมืองไทยสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง. สำนักพิมพ์ดวงกมล, พ.ศ. 2521)

Vliet Van, Jeremias. *The Short History of the Kings of Siam*. translated by Leonard Andaya edited by David K. Wyatt Bangkok : The Siam Society, 1975.

Wood, W.A.R., *A History of Siam*. Bangkok: Chalermmit Bookshop. 1989.

บทความในหนังสือ

Reynolds, E Bruce. Imperial Japan's Cultural Program in Thailand. edited by Grant K.

Goodman *Japanese Cultural Policies in Southeast Asia during World War II*. New York : St. Martin's Press, 1991.

บทความในวารสาร

Batson, Benjamin A. The Fall of the Phibun Government, 1944. *the Journal of the Siam Society*(1974) : 89-120.

Charvit Kasetsiri. The Fist Phibun Government and its involment in World War II.

The Journal of the Siam Society 62-2 (1974) : 25-88 .
234-247.

Parish, H. Carroll. The Myth of Yamada Nagamasa and its effect on Thai-Japanese relations", *JSS*. Vol. 47 part 2, Nov 1959.

Satow, Ernest Mason. Notes on the intercourse between Japan and Siam in the seventeenth century. *Transaction Asiatic Society of Japan*. Vol. 13(1885)

Smithies, Michael. "Seventeenth Century Siam : Its Extent and Urban Centres According to Dutch and French Observers". *JSS*. Vol. 64 part 2. July 1976.

Thamsook Numnonda. Pibulsongkram's National-Building Programme during the Japanese Military Presence, 1941-1945. *Journal of Southeast Asian Studies* 9-2 (1978) :

Vickery, Michael. "review articles about Jeremias Van Vliet, The Short History of the Kings of Siam" *JSS*. Vol.64 part 2. July 1976.

Vliet Van, Jeremias. "Description of Siam", *JSS*. Vol.7 part 1,1910. p. 28, 32, 38, 51-54.

Vliet Van, Jeremias. "Historical Account of Siam in the 17th century", *JSS* Vol. 30 part 2, April, 1938.

บทความในหนังสือพิมพ์

"Japan and Siam : The Yamada Nagamasa Memorial" *Bangkok times* (9 October 1937):

"History of Siam : in the seventeenth century" *Bangkok times* (20 October 1937):

วิทยานิพนธ์

Flood, Edward Thadeus, *Japan's Relations with Thailand: 1928-40* Ph.D. Thesis, University of Washington, 1967.

Iida Junzo, *Japan's Relations with Independent Siam up to 1933: Prelude to Pan-Asia solidarity* Ph.D. Thesis, University of Bristol, 1991.

Somkiat Wanthana. *The politics of Modern Thai Historiography*. Doctor of Philosophy thesis in the Department of History Monash University, 1986.

Swan, William L., *Japanese Economic Relations with Siam --- Aspects of Their Historical Development 1884 to 1942* Ph.D. Thesis, Australian National University, 1986 .

(JSS = Journal of The Siam Society)

ภาษาญี่ปุ่น

หนังสือภาษาญี่ปุ่น

Agawa Taro(อะงะวะ ทะโร). *Shamuoukoku(ราชอาณาจักรสยาม)*. โตเกียว : Keizai zasshi sha (เคะอิสะอิ สัซมิ ณะ), 1897.

Aoyagi Takeaki(อะโอะยะงิ ทะเกะอะกิ). *Nanshin nihon no senkushatachi(ผู้บุกเบิกของญี่ปุ่น ในการก้าวสู่ทิศใต้)*, โตเกียว : Ushio bunko(อุมิโอะ บุนโกะ) , 1942.

Asia kyohkai(สมาคมเอเชีย). *Yamada Nagamasa jittsuki(or kaiyoroku)(บันทึกความจริง ของ ยามาดา นางามาซา)*. โตเกียว: Asia kyohkai(สมาคมเอเชีย),1888.

Benjamin A. Batson. *Tai no nashonarism to tainichikankei no tenkai (ชาตินิยมของไทยกับ การพัฒนาของความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับญี่ปุ่น Senakanki Tohnan ajia no keizaimasatsu (ผลกระทบความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างเอเชียอาคเนย์ ในช่วงสงครามโลกครั้งที่ สอง)*

Chiba Shohzoh(ชิบะ โฉโมโตะ). *Minami no eiyuh ... Yamada Nagamasa(วีรบุรุษของทิศใต้... ยามาดา นางามาซา)*. โตเกียว: Dainihon yuhbenkai kohdansha (คะอินะฮัน ยูเบ็นกะอิ โคอคันฉะ) , 1942.

Chiba Shohzoh(ชิบะ โฉโมโตะ). *Yamada Nagamasa(หนังสือรูปภาพของ ยามาดา นางามาซา)* . โตเกียว : Dainihon yuhbenkai kohdansha (คะอินะฮัน ยูเบ็นกะอิ โคอคันฉะ) , 1944.

Chin Shunshin(ชิน ชุนชิน). *Yamada Nagamasa (ยามาดา นางามาซา) อ้างถึงใน Nihonshitanboh 18 Umi wo Watatta Nihonjin(การศึกษาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นเล่มที่ 18 เกี่ยวกับชาวญี่ปุ่นที่อพยพไปต่างประเทศ)*. โตเกียว : Kadokawa bunko(คะโคกะวะ บุนโกะ), 1985.

Chin ShunShin (ชิน ชุนชิน). *Jinbutsu Nihon Shiki(บุคคลในประวัติศาสตร์ของญี่ปุ่น)*. โตเกียว : Bunshun bunko(บุนฉุนบุนโกะ). 1987.

Endo Shusaku(เอ็นโด ชูชะกุ). *Ohkoku eno Michi Yamada Nagamasa (หนทางไปสู่ราชอาณาจักร... ยามาดา นางามาซา)*. โตเกียว : Heibon-sha(เฮะอิบฉะ), 1981.

Ezaki Atsushi(เอะสะกิ อะทซุฉิ). *Shijitsu Yamada Nagamasa (ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับยามาดา นางามาซา)* . โตเกียว : Shinjinbutsu Ohraisha(ชินจินบุทซุ โอระอิฉะ), 1973.

Fujimoto Giichi (ฟูจิโมะโตะ กิอิชิ). *Yamada Nagamasa (ยามาดา นางามาซา) อ้างถึงใน Rekishino gunzoh 12 Yun - hi (ภาพลักษณ์ของบุคคลต่าง ๆ ในประวัติศาสตร์ เล่มที่12)*. โตเกียว: Shuh-ei sha(ชูเอะอิฉะ) ,1984.

- Fukunaga Shunichi(ฟุกุนะงะ ฌุนอิชิ). Shinkoh shamu no saininshiki(การรับรู้อาณาที่เพิ่มขึ้นใหม่). โตเกียว : Shinkoh sha(ชินโกะชะ), 1937.
- Goto Kenichi(โกะโต เค็นอิชิ). Showaki nihon to Indonesia (ญี่ปุ่นสมัยใหม่กับอินโดนีเซีย). โตเกียว : Keisoh shoboh(เคอิโซโอะโอะโบะ), 1986.
- Gotoh Kenichi(โกะโต เค็นอิชิ). Kindai nihon to Tohnan ajia ... Nanshin no Shohgeki to Isan (ญี่ปุ่นสมัยใหม่กับเอเชียอาคเนย์ ... ผลกระทบและมรดกของนันทิน). โตเกียว: Iwanami shoten (อิวันนะมิ โอะเต็น), 1995
- Gunji Kiichi(กุนจิ คิอิชิ). 17seiki niokeru nittaikankei(ความสัมพันธ์ญี่ปุ่นกับไทยในคริสต์ศตวรรษที่ 17). โตเกียว : Nittai kyohkai(สภามหาวิทยาลัยญี่ปุ่น-ไทย), 1942.
- Hayashi Seigo (ฮะยะชิมิ เซอิโงะ). Yamada Nagamasa (ยามาดา นางามะซา). โตเกียว: Fuhkoh sha(ฟูโกะชะ), 1980.
- Hirata Atsutane(ฮิระตะ อะทซุตะเนะ)ผู้แปล. Ibukioroshi. โตเกียว : พิมพ์ใหม่ในปี 1813.
- Hosoda Tadashi(โฮะซะโตะ ทะคะชิมิ) . Ayutaya wo otozureru hito no tameni(สำหรับคนญี่ปุ่นเยือนอยุธยา). โตเกียว : Nihonshohji(บริษัทนิฮัน โอะซะจิ), 1971.
- Hubert Cieslik S.J.. Shamu no nihonjinmachi to kirishitan (หมู่บ้านญี่ปุ่นในสยามกับคริสเตียน). ใน Kirishitan kenkyuh 12 kan (การศึกษาเกี่ยวกับคริสเตียน เล่มที่ 12). โตเกียว: Yoshikawa-kohbun kan(โยชิคาว่ากะวะโกะบุนกัน), 1967.
- Ikeda Nobumasa(อิเคดะ โนะบุมะซะ). Nanshin nihon no senkusha Yamada Nagamasa (ผู้บุกเบิกในการก้าวสู่ทิศใต้ของประเทศญี่ปุ่น ยามาดา นางามะซา). โตเกียว : Sanseidoh (ซันเซอิโอะ), 1941.
- Ikeda Nobumasa(อิเคดะ โนะบุมะซะ). Yamada Nagamasa (ยามาดา นางามะซา) . โตเกียว : บออบุลา , 1952. (หนังสือสำหรับเด็ก)
- Ishihara Kanji(อิชิฮาระ คันจิ), Saishuh sensohron, sensohshi taikan (การวิเคราะห์ประวัติศาสตร์สงครามครั้งสุดท้ายและประวัติศาสตร์ของสงคราม). โตเกียว : Chuh-oh koh-ron (ชูโอะโคะโรน), 1993. ฉบับพิมพ์ใหม่
- Ishii Yoneo(อิชิอิ โยเนะโอะ) and Yoshikawa Toshiharu(โยชิคาว่า โทชิฮารุ). Nittai kohryuh 600nen shi (ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น 600ปี). โตเกียว: Kohdansha(โคดันชะ), 1987.
- Itoh Gingetsu(อิโตะ กิงเงทซุ). Nihon kaizoku shi(ประวัติศาสตร์ของโจรสลัดญี่ปุ่น). โตเกียว: Ryuhbunkan(ริวบุกัน), 1903.

- Itoh Kikuzoh (อิโตะ คิกุโซ) ผู้วาดภาพ Kume Genichi (คุเมะ เก็นอิชิ) เขียน. *Kohdansha no ehon Yamada Nagamasa* (หนังสือภาพของยามาดา นางามาซา). โตเกียว: Dainihon Yuhbenkai Kohdansha (คะอินนิฮัน ยูเบนกะอิ โคตันฉะ) , 1940.
- Iwaki Yuhjiroh(อิวะกิ ยูจิโร). *Shamu no kuni mononofuno seisui ki* (บันทึกความเจริญและความเสื่อมของนักรบญี่ปุ่นในสยาม). โตเกียว : Koh-wa-doh(โควะโด), 1996.
- Iwao Seiichi(อิวะโอะ เซอิอิชิ). *Nanyoh nihonjin machi no kenkyuh* (การศึกษานูบ้านญี่ปุ่นในเขตแดนทะเล ทิศใต้). โตเกียว : Minamiajia bunka kenkyuhjyo(สถาบันศึกษาวัฒนธรรมของเอเชียใต้), 1940.
- Kamata Tengai(คะมะตะ เท็นงะอิ). *Sekaihyakketsuden*(ประวัติของมหาบุรุษ 100คนในโลก).โตเกียว: , 1913.
- Kawai Suimei(คะวะอิ ซูอิเมะอิ). Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา). อ้างถึงใน *Nihon risshi monogatari Nihon jidoh bunko dai 39*(pocket book สำหรับเด็กญี่ปุ่น เล่มที่ 39 เรื่องคนที่ตั้งจุดมุ่งหมายชีวิตและสำเร็จในญี่ปุ่น). โตเกียว: Arusu(อะรุซุ),1928.
- Kawashima Motojiroh(คะวะชิมะโมะโตะจิโร). *Shuinsen Boeki shi*(ประวัติศาสตร์การค้าโดยเรือสำเภาตราแดง). โตเกียว : ,1921.
- Kimura Saburoh(คิมูระ ซะบุโร). Yamada Nagamasa Tonan-roku(บันทึกการก้าวสู่ทิศใต้ของ ยามาดา นางามาซา). โตเกียว: Taishuh bungeisha(ทะอิชิบุเนงะอิฉะ), 1942.
- Kokusai keizai gakkai(สมาคมการศึกษาเศรษฐกิจระหว่างประเทศ)ผู้รวบรวม. *Tai futsuin no kenkyuh*(การศึกษาเกี่ยวกับไทยกับอินโดจีน). โตเกียว: Toh-e shoin(โทเอะโอะอิน), 1942.
- Konchi-in suhden(คนชินอิน ซูเด็น). Honkoh Kokushi NIKki(บันทึกประจำวันของฮนโกโอะคุฉิ). ใน *Dainihon Bukkyoh Zensho*(ชุดเกี่ยวกับหนังสือศาสนาพุทธในญี่ปุ่นทั้งหมด). ภาคที่ 46. โตเกียว:
- Kurusu Yoshio(คุรุซุ โยะมิโอะ). Rigor oh ni natta Yamada Nagamasa (ยามาดา นางามาซา กลายเป็นกษัตริย์แห่งเมืองนครศรีธรรมราช) อ้างถึงใน *Kodomo non - fiction เล่มที่ 14 Franklin tankentai no nazo* (ปริศนาการผจญภัยของแฟรงก์คีน ชุดเรื่องจริงสำหรับเด็ก เล่มที่ 14). โตเกียว : Komineshoten(โคะมิเนะโอะเด็น), 1964. (หนังสือสำหรับเด็ก)
- Mamiya Takeshi(มะมิยะ ทะกะเอะมิ). Yamada Nagamasa Ikunroku(บันทึกความดีความชอบของ ยามาดา นางามา ซา). โตเกียว : Kan-u sha(คันอุฉะ), 1892.

- Matsunaga Goichi(มะทซุนะงะ โกะอิชิ). *Petros Kibe*(เปะ โตะ โระ คิเบะ). โตเกียว: Chulih-shinsho(ชูโกชินโอะ), 1984.
- Miki Sakae(มิกิ ซะกะเอะ). *Nissen kohtsuhshi kou*(ความคิดเกี่ยวกับการจราจรระหว่างญี่ปุ่นกับสยาม). โตเกียว : Kokinshoin(โคะกินโอะอิน), 1934.
- Miki Sakae(มิกิ ซะกะเอะ). *Yamada Nagamasa*(ยามาดา นางามาซา). กรุงเทพมหานคร : มิกิซะกะเอะ, 1936.
- Miki Sakae(มิกิ ซะกะเอะ). *Yamada Nagamasa no jiseki*(การกระทำของ ยามาดา นางามาซา). กรุงเทพมหานคร: มิกิซะกะเอะ, 1942.
- Miyahara Takeo(มียะฮะระ ทะกะเอะโอะ). *Arata naru tai*(ไทยใหม่). โตเกียว : Kokusho kenkyuhsha(โคะกุโอะเก็นกิวฉะ), 1942.
- Mochizuki Shihou(โมะชิซุกิ ชิโฮ). *Yamada Nagamasa to Zeniya Gohyohe*(ยามาดา นางามาซา กับ เสนีย์ยะ โกะเฮียวเอะ). โตเกียว : Tohshohkaku(โตโอะกะกุ), 1939.
- Momokawa Enrin(โมะโมะกะวะ เอ็นริน)ผู้บรรยาย. *Yamada Nagamasa enseiki*(บันทึกของการเดินทางไกลของ ยามาดา นางามาซา). โตเกียว : Hiyosyidoh(ฮิโยะมิโด), 1894.
- Mori Teijiroh(โมะริ เทะอิจิโร). *Yamada Nagamasa Shamu iseki*(การกระทำที่ยิ่งใหญ่ของ ยามาดา นางามาซา ในสยาม). Shunyohdoh(ฉุนโฮโด), 1887.
- Murakami Naojiro(มุระกะมิ นะโอะจิโร). *Rigor ou Yamada Nagamasa*(เกียรติยศของนครศรีธรรมราช ยามาดา นางามาซา). โตเกียว: Asahi shinbunsha (สำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์อะซะฮิ), 1942.
- Murakami Naojiro(มุระกะมิ นะโอะจิโร). *Orandashiryoh ni arawaretaru Yamada Nagamasa* (ยามาดา นางามาซา ที่ปรากฏในเอกสารฮอลันดา). อ้างถึงใน *Taihoku teikoku daigaku kinen kohenshu dai 3 gou*(การรวบรวมการปาฐกถาที่มหาวิทยาลัยไทเปซึ่งอยู่ใต้ของประเทศญี่ปุ่น เล่มที่ 3).
- Murakami Naojiroh(มุระกะมิ นะโอะจิโร) ผู้แปล. *Batabiya joh nisshi*(บันทึกในประสาธ Batabiya) เล่มที่ 1. โตเกียว: Heibonsha(เฮะอิบงฉะ), 1970.
- Muramoto Sameroh(มุระโมะโตะ ซะเมะโร). *Yamada Nagamasa no shiteki kohsatsu* (การวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ของยามาดา นางามาซา). โตเกียว : Seikyoh(เซะอิเกียว), 1963.
- Murashima Eiji(มุราชิมะ เออิจิ). *Gendai asia noshoh zoh vol.9 ... Pibun Dokuritsu tai-ohkoku no rikken kakumei* (หนังสือชุดเกี่ยวกับบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์เอเซียสมัยใหม่

- พินุลสงคราม การปฏิรูปการปกครอง 2475 ของประเทศสยามซึ่งเป็นประเทศเอกราช). โทเกียว : Iwanami shoten(อิวันะนะมิ โฉะเต็น),1996.
- Nagazumi Akira(นะงะสุมิ อะกิระ). *Oranda Higashi Indo Gaisha*(บริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา). โทเกียว: Kondoh shuppansha(คนโด ชุปปันฉะ), 1971.
- Nagazumi Yoh-ko (นะงะสุมิ โยโกะ). *Yamada Nagamasa... Shijitusu to denki* (ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และชีวประวัติของยามาดา นางามาซา).Kaigai Shiten Nihon no rekishi 9(ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นในมุมมองต่อต่างประเทศเล่มที่ 9) โทเกียว : Gyohsei(เกียวกะเออิ) ,1986.
- Nagoshi Futa - aranosuke (นะโงะชิ ฟุตะอะระโนะซุเกะ). *Document Sekai ni ikiru Nihon no kokoro* (จิตใจแบบญี่ปุ่นของคนญี่ปุ่นในโลก). โทเกียว: Tenten-sha (เท็นเต็นฉะ), 1987.
- Nakada Senpo(นะกะดะ เซ็นโปะ). *Nittai kankei to Yamada Nagamasa*(ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับไทยและ ยามาดา นางามาซา). โทเกียว : Nihongaisei kyohkai(นิฮองะอิเซะอิเคียวกะเออิ)(สมาคมศึกษานโยบายต่างประเทศของญี่ปุ่น), 1943.
- Nakamura Kohya(นะกะมุระ โคยะ). *Edobakufu sakoku shi ron*(บทวิเคราะห์ประวัติศาสตร์การปิดประเทศของรัฐบาลโทะกุงะวะ). โทเกียว : Hohkoh kai (โฮโกะกะเออิ), 1914.
- Nakatsu Fumihiko(นะกะทซุ ฟุมิฮิโกะ). *Yamada Nagamasa no missho* (จดหมายลับของยามาดา นางามาซา). โทเกียว : Kohdansha (โคดันฉะ), 1989.
- Nihon Gaikoh-shi(ประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ต่างประเทศของญี่ปุ่น) เล่มที่ 22 กับเล่มที่ 24. โทเกียว: Kashima kenkyuh-jo shuppankai(คะชิมะ เค็นกิวโจะ ชุปปันกะเออิ), 1971
- Nishimura Shinji(นิชิมุระ ชิโนจิ). *Yamada Nagamasa*(ยามาดา นางามาซา). *Kokushijoh gimon no jimbutsu*(ผู้นำ สงสัยในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น)Kokushi kohshuhkai hen(สมาคมการอบรมประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น)ผู้รวบรวม. โทเกียว :Yuhzankaku(ยูซันกะกุ), 1924
- Nishino Junjiroh(นิชิโนะ จุนจิโร). *Jiyuh shamu no Yokogao*(เสียงหนึ่งของสยามที่อิสระ). โทเกียว: Funagata(ฟุนะงะตะ), 1947.
- Nittai kyokai(สมาคม ญี่ปุ่น-ไทย)รวบรวม. *Taikokutsuhshi*(ประวัติศาสตร์ไทย). โทเกียว : Koh-a nihonsha (โคอะนิฮันฉะ) , 1942.
- Ohmachi Keigetsu(โอมะชิ เคะอิเงะทซุ). *Yamada Nagamasa*(ยามาดา นางามาซา) อ้างถึงใน *Shumi shijitsu eiketsu no omokage*(โฉมหน้าของวีรบุรุษในการศึกษาข้อเท็จจริงประวัติศาสตร์) โดย Takagi hisen(ตะกะงิ ฮิเซ็น) ผู้รวบรวม . โทเกียว: Kyohbunsha (เกียวกะบุฉะ),1919.

- Ohta Nanpo(โอดะ นันโปะ). *Nihonzuihitsu taisei bekkai ichiwaichigon maki 1(รวมชุดบทความสั้นๆของญี่ปุ่น เล่มที่ต่างหาก เรื่อง อิชิวะอิซึงน เล่มที่ 1)*. โตเกียว: พิมพ์ใหม่ โดยสำนักพิมพ์ Yoshikawa kohbunkan(โยะชิคะวะ โทบุณกัน), 1978.
- Ohtori Keisuke(โอดะริ เกะอิซุเกะ). *Shamu kikoh(เรื่องบรรยายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในสยาม)*. โตเกียว: ,1875.
- Okada Ryoh-hei(โอะกะคะ เรียวเฮะอิ). Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา). อ้างถึงใน *Kokushi jinbutsu ronshuh(รวบรวมบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น)*. โตเกียว: Yuhbun shoin(ยูบุณ โฉะอิน), 1912.
- Okamura Shintaroh(โอะกะมุระ ชินตะโร). Yamada Nagamasa ichidaiki(บันทึกของชีวิต ยามาดา นางามาซา). *Shizuoka daimu shinbunsha(หนังสือพิมพ์ ฌิสุโอะกะคะดะอิมุ)*. 1893
- Okaniwa Hiroshi(โอะกะนิวะ ฮิโระชิ). *Kaijoh shoh-nin ho sokuseki (ตามรอยพ่อค้ายามทะเล)*. โตเกียว : Nihon kaiji Koh-hoh kyohkai(นิฮันกะอิจิโกโฮ เคียวกะอิ), 1983.
- Osozuka Reisui(โอะโซะซุกะ เระอิซุอิ). *Shounen dokuhon dai 7hen Yamada Nagamasa (หนังสืออ่านเล่นสำหรับเด็กชาย เล่มที่7 เรื่องเกี่ยวกับ ยามาดา นางามาซา)*. โตเกียว: Hakubunkan (ฮะกุบุณกัน), 1899.
- Owada Tetsuo(โอะวะดะ เทะทซุโอะ). *Yamada Nagamasa --- Shirarezaru jitsuzou(ยามาดา นางามาซา - ความจริงที่ยังไม่ปรากฏ)*. โตเกียว : Kohdansha (โคดันชะ), 1987.
- Ozawa Chikamitsu(โอะซะวะ ชิกะมิทซุ). *Yuhkon Yamada Nagamasa (วิญญานอันกล้าหาญของ ยามาดา นางามาซา)*. โตเกียว : Juhtaku Shinpoh sha(จูตะกุ ฌินโป ฌะ) , 1978.
- Sawada Ken(ซะวะดะ เค็น). *Kontai muantai(คนไทย เมืองไทย)*. โตเกียว : Aikokushinbun sha shuppanbu (อะอิโกะกุฌินบุณฉะบุปโปันบุ), 1941.
- Sawada Ken(ซะวะดะ เค็น). *Yamada Nagamasa to nanshinsenkusha(ยามาดานางามาซากับพวกผู้บุกเบิกในการก้าวสู่ทิศใต้)*. โตเกียว : Ushio bunko(อุชิโอะ บุนโกะ), 1942.
- Sekiguchi Takamasa(เซะกิงุชิ ทะกะมะซะ). *Yamada Nagamasa den(ชีวประวัติของยามาดานางามาซา)*. Shizuoka(ฌิสุโอะกะ) : Sekiguchi Takamasa, 1892.
- Shibayama Ryuhinshi(ชิบายะมะ ริวอินชิ) ผู้เล่า. Yamada Nizaemon Totohroku(บันทึกของการเดินทางต่างประเทศของ ยามาดา นิซะเอะมอน), 1794. อ้างถึงใน *Kohtei hyohryuh kidan zensshuh(ชุดเรื่องแปลกของคนที่ล่องตามกระแสแม่น้ำทะเล)*. โตเกียว: พิมพ์ใหม่โดยสำนักพิมพ์ Hakubunkan(ฮะกุบุณกัน) , 1911.

- Shimura Takeshi(ชิมูระ ทะกะชิ). Tshukai ni Ikita Otokotachi (ชายผู้มีวิถีชีวิตอย่างเข้มจน).
 โตเกียว : Daiyamond schrusu sha(เดอะอิชะมอน โคะ เซรุซุชะ), 1984.
- Shimura Izuru(ชิมูระ อิชูรุ). Shamu no Nihonjin machi(หมู่บ้านญี่ปุ่นในสยาม). อ้างถึงใน
 Zoku Nanbankohki(ความรู้เกี่ยวกับประเทศที่อยู่ทิศใต้ของญี่ปุ่น(เล่มต่อ)). โตเกียว :
 Iwanami shoten(อิวันะมิ โฉะเต็น), 1925.
- Shirai Kyohji(ชิระอิ เกียวจิ). Toh a eiketsuden 7 taishou Yamada Nagamasa Cyohken (ชีว
 ประวัติของวีรบุรุษตะวันออก เล่มที่ 7 เปรียบเทียบระหว่าง ยามาดา นางามาซากับ
 โชเก็น). โตเกียว : Tanaka shohei doh(ทะนะกะ โฉะเออิโค) , 1942.
- Shiroyanagi Shuhko(ชิโรยะนะงิ ชูโกะ). Chyohnin no tenka(โลกที่พ่อค้ามีอำนาจ). โตเกียว:
 Ryuhbunkan(ริวบุนกััน), 1910.
- Shizan Kawasaki Saburo(ชิซัน คะวะซะกิ ซะบุโร)และคนอื่นๆ รวบรวม. Nihon hyakketsu-den
 dai 12 hen(ชีวประวัติของมหาบุรุษ 100 คน เล่มที่ 12). โตเกียว : Hakubunkan
 (สะกุบุนกััน), 1893.
- Shuhyoh bunko dai 2 hen kentetsuden ge(pocket bookฝักฝนจิตใจ เล่มที่ 2 ชีวประวัติของคน
 ฉลาด ภาคหลัง). โตเกียว: Shuhyoh bunko kankoukai(สมาคมพิมพ์ pocket bookฝักฝน
 จิตใจ), 1919.
- Sir Ernest Mason Satow(เซอร์ เออร์เนสต์ เมสัน ซาตา). Yamada Nagamasa jisekigoukou(ภาษา
 ญี่ปุ่น) แปลจาก Notes on the intercourse between Japan and Siam in the seventeenth
 century . โตเกียว : สำนักพระราชวัง, 1896.
- Sugiyama Heisuke(ซูงิยะมะ เฮะอิซุเกะ). Tai wo ronzu(เกี่ยวกับไทย). (รายงานสำหรับเสนอต่อ
 กรม Daitoh-a(เอเชียตะวันออกใหญ่), 1944.
- Taiheiyoh sensoh eo michi(หนทางไปสู่สงครามมหาสมุทรแปซิฟิก) เล่มที่ 6 กับ 7. โตเกียว:
 Asahishinbun(สำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์อะซะฮิ), 1963
- Takekoshi Yosaburoh(ทะกะโคะชิ โยะซะบุโร). Wakohki(การบันทึกโจรสลัดญี่ปุ่น).โตเกียว:
 Hakuyoh sha (สะกุโยชะ) , 1938.
- Tanaka Koutarou(ทะนะกะ โคตะโร). Yamada Nagamasa no henrin(เกร็ดเล็กเกร็ดน้อยของยา
 มาดา นางามาซา). Nihon seishin kohza 9(การอบรมจิตใจอย่างญี่ปุ่น เล่มที่ 9). โตเกียว:
 Shinchoh sha(ชินโชชะ), 1934.
- Tani Shinji(ทานิ ชิโนจิ). Umino Dainihonshi(ประวัติศาสตร์ทะเลของญี่ปุ่นผู้ยิ่งใหญ่). โตเกียว:
 Daigakukan(เดอะอิงะกุกััน), 1902.

- Tazawa Jyoubu(ทะสะวะ โจบุ). *Hakuzou(ซางเงือก)*. โตเกียว: Gengenshobou(เก็นเง็น โมะะโอบ), 1941.
- Tenjiku Tokubei Monogatari (เรื่องเล่าของเห็นจิกุโทะกุเบะอิ). ใน *Hyohryuh kidan zensuh(ชุดเกี่ยวกับเรื่องแปลกของคนที่ลอยตามกระแสน้ำทะเล)*. โตเกียว: Hakubunkan(สะกุบุกัน), 1911
- Tomohara Gorohachi(โทะโมะสะระระ โกะโรสะระชิ). *Shamukoku Fuhdo gunki (หนังสือเกี่ยวกับภูมิประเทศและสงครามในประเทศสยาม)* ใน *Kaihyoh sohsho เล่มที่ 5*. เกียวโต: พิมพ์ใหม่โดย Kohseikaku shoten(โคเซะอิกะกุ โมะะเต็น), 1928.
- Tomohara Gorohachi (โทะโมะสะระระ โกะโรสะระชิ). *Shamukoku Yamadashi Kohboh ki(บันทึกเกี่ยวกับความสำเร็จและเสื่อมของตระกูล ยามาดา)* ใน *Kaihyoh sohsho เล่มที่ 5*. เกียวโต: พิมพ์ใหม่โดย Kohseikaku shoten (โคเซะอิกะกุ โมะะเต็น), 1928
- Tsubota Itsuo(ทซุโอบะตะ อิทซุโอะ). *Jinbutsu Tanboh Nihon no rekishi 17 Ikyohno hitobito (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น โดยศึกษาจากบุคคล เล่มที่ 17 เกี่ยวกับคนที่อพยพไปต่างประเทศ)*. โตเกียว : Akatsuki kyoh-iku Toshō(อะกะทซุกิ เคียวอิกุ โทะโมะ), 1975.
- Tsubouchi Shikou(ทซุโอบะอุชิ ชิโก). *Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา). Myohkokuji jihen (เหตุการณ์ในวัดเมียวโกะกุ)*. โตเกียว : Tsurushobou(ทซุรุโมะะโอบ), 1944.
- Tsubkoh Ichiran (ตารางการโต้ตอบกับต่างประเทศ) ภาคที่ 265-268(เกี่ยวกับประเทศสยาม ภาคที่ 1-4)และ ภาคที่ 247-248(เกี่ยวกับประเทศฮอลันดา ภาคที่ 9 และ 10)*. โตเกียว : พิมพ์ใหม่โดยKokushokankohkai(โคะกุโมะะกัน โทกะอิ), 1913.
- Uchida Ginzo(อุชิตะ กินโซ). *Nihon to taikoku tono kankei(ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับไทย)*. โตเกียว : Sohgensha(โซเง็นชะ), 1941.
- Ueda Man-nen(อุเอะดะ มานเน็น). *Eiyuh shidan(การกล่าววิรบุรุษในประวัติศาสตร์)*. โตเกียว : Kohbundoh(โคบุนโด), 1916.
- Ueki Kohichirou(อุเอะกิ โคอิชิโร). *Suruga meishou iseki(สถานที่ที่มีทิวทัศน์งามและโบราณสถานของซุรุงะ)*. โตเกียว : Sakamoto shobou(ซะกะโมะโตะ โมะะโอบ), 1894
- Waku Shunzoh(วะกุ ชุนโซ). *Yamada Nagamasa no Hihon(มรดกที่แอบแฝงอยู่ของยามาดา นางามาซา)*. โตเกียว : Kadokawa bunko(คะโดกะวะ บุนโกะ), 1989.
- Watanabe Shuhjiro(วะตะนะเบะ ชูจิโร). *Sekai ni okeru nihonjin(คนญี่ปุ่นในโลก)*. โตเกียว : Keiohshoboh(เคะอิโอะโมะะโอบ), 1893.

Yamada Nagamasa kenshohkai(ยามาดา นางามาซา เค็นโอะกะเออิ). *Yamada Nagamasa shiryō shusei*(รวบรวมเอกสารเกี่ยวกับ ยามาดา นางามาซา). Shizuoka(มิสุโอะกะเอ): ยามาดา นางามาซา เค็นโอะกะเออิ, 1974.

Yamaoka Soh-hachi(ยะมะโอะกะเออิ โชชะชิ). *Yamada Nagamasa* (ยามาดา นางามาซา) . โตเกียว : Toh-hoh sha (โทโฮโอะกะเออิ), 1969.

Yanagida Chinuo (ยะนะงิดะ ชินุโอะเออิ). *Monogatari Nihoshi 8 Yamada Nagamasa* (ประวัติศาสตรญี่ปุ่นเล่มที่ 8 ยามาดา นางามาซา แม่ทัพผู้กล้าหาญ) . โตเกียว : Gakushuh kenkyuhsha(กะกุชูเอ็งเก็งวะ), 1966. (หนังสือสำหรับเด็ก)

Yanagisawa Takeshi(ยะนะงิสะวะ ทะกะเอมิ). *Taikoku to Nihon bunka*(ประเทศไทยกับวัฒนธรรมญี่ปุ่น). โตเกียว : Fujishohoh(ฟูจิโอะกะเออิ), 1942.

Yano Toru(ยะโนะ โทรุ). *Nanshin no keifu*(ประวัติศาสตร์ของผู้ประกอบการชาวสุทิดะ นันชิน). โตเกียว : Chuh-oh koh-ron(ชูโอโอะโกรน), 1975.

Yano Toru(ยะโนะ โทรุ). *Nihon no Nanyoh shikan*(ประวัติศาสตร์ของภาพลักษณ์ต่อทิศใต้ของญี่ปุ่น). โตเกียว : Chuh-oh koh-ron(ชูโอโอะโกรน), 1979.

วารสารภาษาญี่ปุ่น

Aoki Kohtaroh(อะโอะกิ โคตะโอรุ). *Shamukokuou Yamada Nizaemon wa suruga no hitonari* (กัมตรียุคสยาม ยามาดา นิสะเอะมอน เป็น คนซุงงะ). *Meijikaisoushi* 42 (พฤษภาคม 1892)

Asano Kenshin(อะซะโนะ เค็นชิน). *Nissenshinzen to Yamada Nagamasa ...Shamujinno mitaru Yamada Nagamasa*(สัมพันธ์ไมตรีระหว่างญี่ปุ่นกับสยามและยามาดา นางามาซา ในสายตาของชาวสยาม). โตเกียว : *Rekishikohron* (มีนาคม 1938).

Ezaki Atsushi(เอะสะกิ อะทซุชิ). *Taikoku ni Yamada Nagamasa no isekiwo tazunete*(เยี่ยมโบราณสถานของ ยามาดา นางามาซา ในประเทศไทย). *Rekishi to jinbutsu* (กันยายน 1973) :

Goto Shukudoh(โงะโต ชุกุโด). *Yamada Nagamasa to shamuyori hohnohseshi emanitsuite 1 and 2*(ยามาดา นางามาซา และเอะมะที่ถวายเป็นพุทธบูชา ภาคที่หนึ่งและสอง). *Shinshousetsu* 26-11 และ 26-12 (พฤศจิกายน, ธันวาคม 1921)

- Goto Shukudoh(โกะโตะ ชุกุโตะ). Yamadanagamasa nitsuite Joh (เกี่ยวกับ ยามาดา นางามาซา ภาคที่หนึ่ง). *Chuhoh Shidan* 5-3 (มีนาคม 1922)
- Higashion na Kanjun(ฮิงะชิออนนะ คันจุน). Ayutaya nihonjin machi no hakkutsu(การขุดซากโบราณคดีของหมู่บ้านญี่ปุ่นในอยุธยา). *Rekishichiri* 62-3(1933) อ้างถึงใน *Higashion-na kanjun zenshu dai 4 kan*(หนังสือทั้งหมดของฮิงะชิออนนะ คันจุน เล่มที่ 4)
- Hohgetsu Toshiroh(โฮะเงะซุ โทะชิมิโร). Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา). *Shomotsutenboh* 11-12 (ธันวาคม 1941) :
- Ikeda Ringi(อิเคดะ รินจิ). Yamada Nagamasa no saigo(ช่วงเวลาสุดท้ายของชีวิต ยามาดา นางามาซา). *Shyohnen kurabu* 4-12 (ตุลาคม 1917) :
- Imase Ibaragi(อิมาซะ อิบะระงิ). Shamu-ou Yamada Nagamasa(กษัตริย์สยาม ยามาดา นางามาซา). *Shyohnen kurabu* 2-13 (ธันวาคม 1915) :
- Ishii Yoneo(อิชิอิ โยเนะโอะ). Kohshi Kokka toshiteno Ayutaya(อยุธยาในฐานะเป็นประเทศเมืองท่าเรือ)
- Itoh Kikuzoh(อิโตะ คิกุโสะ). Rigohru-ou to natta Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา ซึ่งกลายเป็นกษัตริย์ของนครศรีธรรมราช). *Shyohnen kurabu* 15-12 (ธันวาคม 1928) :
- Iwaki Seiji(อิวะกิ เซะอิจิ). *Yamada Nagamasa wa Dareni Korosaretaka*(ใครฆ่ายามาดา นางามาซา). *Rekishi to jinbutsu* (กันยายน, 1971) :
- Iwao Seiichi(อิวะโอะ เซะอิอิชิ). 1616nen shamukoku nihon ishi kou ... zaisennihon imin ni kansuru kenkyuh (การศึกษาเกี่ยวกับการส่งทูตญี่ปุ่นไปสยามปีค.ศ. 1616 ....เกี่ยวกับคนญี่ปุ่นที่อพยพอาศัยอยู่ที่สยาม). *Shigakuzasshi* 44 6 (มิถุนายน 1933) : 743-768
- Iwao Seiichi(อิวะโอะ เซะอิอิชิ). Matsukura shigemasa no Luzon toh enseikeikaku (โครงการเดินทางไกลเพื่อสำรวจเกาะลูซอนของมะทสุคุระ ชิเงะมะซะ). *Shigakuzasshi* 45-9 (กันยายน 1934) : 1115-1143 .
- Kadota Kikuo(คะโตะตะ คิกุโอะ). Yamada Nagamasa (ยามาดา นางามาซา). *Umi*. (พฤษภาคม 1941) :
- Kinoshita Mokutaroh(คิโนะชิมิตะ โมะกุตะโร). Shamu-ki...Yamada Nagamasa(การบันทึกเกี่ยวกับสยาม ... ยามาดา นางามาซา) *Kaizoh* (กันยายน 1934) :
- Miki Koh-hei (มิกิ โคะเฮอิ). Ayutaya no eiyuh Yamada Nagamasa (ยามาดา นางามาซา วีรบุรุษแห่งกรุงศรีอยุธยา). *Rekishi to tabi* 12-13 (ตุลาคม 1985)

- Miki kohei(มิกิ โคเฮะอิ). Yamada Nagamasa Maboroshi no Rigor oh(ยามาดา นางามาซา...
ภาพลวงตาของกษัตริย์นครศรีธรรมราช). *Rekishi to Jinbutsu* 12 -13 (1988).
- Miki Sakae(มิกิ ซะกะเอะ). Yamada Nagamasa no jiseki nitsuite 1 and 2 (เรื่องเกี่ยวกับการ
กระทำของ ยามาดานางามาซา ภาคที่ 1 และ 2). *Shigakuzasshi* 41-7 และ 8 (กรกฎาคม,
สิงหาคม 1930) :
- Minagawa Gohroku(มินะงะวะ โกะโระกุ). Yamada Nagamasa gunkanzu shikou(บทวิเคราะห์
ภาพเรือรบของ ยามาดา นางามาซา). *Rekishi kouron* 3-7 (1934) :
- Miyazaki Shinroh(มิยะวะกิมินโร). Shamu ni tsuite (เรื่องราวสยาม) *โคโย* 39-8 (สิงหาคม 1936)
- Mori Karasujoh(โมะริ กระซุโจ). Tohzai 24 ketsu Yamada Nagamasa(มหานุรุษตะวันออก
ตะวันตก 24คน ยามาดา นางามาซา). *Shyohnen sekai* 4-6 (1898) :
- Murakami Naojiro(มุระกะมิ นะโอะจิโร). Orandajin no tsutaeta Yamada Nagamasa no jiseki
(การกระทำของ ยามาดา นางามาซา ที่ชาวฮอลันดาถกเถียงถึงสืบทอดกันมา).
Nichirankyohkai kaihou. 3 (1941) : 24-27 .
- Murashima Eiji(มุราชิมะ เออิจิ). Nittai dohmei ka no gunhi kohsyoh 1941-1944(การเจรจา
สัมพันธ์มิตรระหว่างไทย-ญี่ปุ่น 1941-1944). *Tohnan ajia rekishi to bunka* 21 (1992)
: 30-61.
- Murashima Eiji(มุราชิมะ เออิจิ). Nittai dohimito tai kakyoh (สัมพันธ์ภาพระหว่างญี่ปุ่นไทยกับ
คนไทยเชื้อสายจีน). *Seikei Daigaku Ajia Taiheiyoh Kenkyuh* 13 (1996)
- Nakada Senpo(นะกะคะ เซ็นโปะ). Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา). *Koh-a* (สิงหาคม
1942) :
- Nakamura Kichizoh(นะกะมุระ คิชิโส). เขียนบทละคร Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา).
ลงใน *Nihon kokumin* 1-1~5 (พฤษภาคม - กันยายน 1932) :
- Nakamura Kohya(นะกะมุระ โคยะ). Ompura Yamada Nagamasa (ออกพระยามาดา นางามา
ซา). *Rekishi to shumi* 4-2-4 (1926) :
- Nakamura Shuhka(นะกะมุระ ชุกะ). Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา). *Taiyoh* 1-5
(1894) :
- Nanshin hyohron ... Yamada Nagamasa no kinenhi (การวิพากษ์วิจารณ์เกี่ยวกับการก้าวสู่ศึกไต้ -
อนุสรณ์สถานของยามาดา นางามาซา) *Nanshin* 2-6 (กันยายน 1937) :

- Nishioka Toranosuke(นิชิโอะกะ โทะระโนะซุเกะ) . *Yamada Nagamasa Jinzaemon shamugyohjoh no hiroku*(บันทึกเกี่ยวกับการปฏิบัติกรของยามาดา นางามาซา ในสยาม). Jinbutsu Ohrai (10 พฤศจิกายน 1956)
- Nittai kyohkai kaiho(วารสารสมาคมญี่ปุ่น-ไทย) : 8 (กันยายน 1937)
- Nittai kyohkai kaiho(วารสารสมาคมญี่ปุ่น-ไทย) : 9 (ธันวาคม 1937)
- Nittai kyohkai kaiho(วารสารสมาคมญี่ปุ่น-ไทย) : 14 (มีนาคม 1939)
- Ogino Yoshiyuki(โอะงิโนะ โยะชิยุกิ). *Yamada Nagamasa Sengen jinjya hounou no emanitsuite*(เรื่องเกี่ยวกับ อะมะที่ยามาดา นางามาซา ถวายที่ศาลเจ้า เซ็นเง็น). *Rekisho to chiri* 1-3 (1900): .
- Ogura Hidemi(โอะงุระ ฮิเดะมิ). *Yamada Nizaemon no motono mibunha kyohfu*(ฐานะเดิมของยามาดา นิสะอะมอน นางามาซา เคยเป็น คนหาบเสลี่ยง). *Shigakuzasshi* 6-20 (1895) : .
- Okaya Shigemi(โอะกะยะ ชิเงะมิ). *Yamada Nagamasa no jiseki*(การกระทำของยามาดา นางามาซา). *Shidankai sokki roku*(บันทึกโดยตัวเลขของสมาคมประวัติศาสตร์) 283 (1916).
- Osada Hideo(โอะซะดะ ฮิเดะโอะ). *Yamada Nagamasa*(ยามาดา นางามาซา). *Tairiku* (มิถุนายน 1939):
- Osaragi Jiroh(โอะซะระระจิ จิโร). *Nihonjin Oin*(คนญี่ปุ่น โออิน). *Shyohnen kurabu* (มกราคม 1930 - ธันวาคม 1931) :
- Reynolds E Bruce. (Takahashi Hisashi แปลเป็นภาษาญี่ปุ่น) *Kohkatsunaru shohkoku gaikoh* (นโยบายระหว่างประเทศที่ฉลาดของประเทศเล็ก). *Gunjishigaku* 25-3 และ 25-4 (มีนาคม 1990)
- Satoh Haruo(ซะโต ฮะรุโอะ). *Yamada Nagamasa*(ยามาดา นางามาซา). *Shuhkanshoukokumin* (พฤษภาคม - สิงหาคม 1942) อ้างถึงใน *Satoh Haruo zenshu dai 4 kan*(รวมชุดงานของซะโต ฮะรุโอะ เล่มที่ 4).
- Satoh Haruo(ซะโต ฮะรุโอะ). *Yamada Nagamasa no Yokogao*(อีกมุมหนึ่งของ ยามาดา ที่คนไม่รู้). *Kaizoh* 24-8 (สิงหาคม 1942) :
- Shamu zadan kai(การประชุมอภิปรายเกี่ยวกับสยาม) *โตโย* 40-2 (ธันวาคม 1937):
- Shimizu Hajime (ชิมิซุ ฮะจิเมะ)และ Benjamin A. Batson. *Wanit Pananon to taiheyoh senshoshoki no nittai kankei* (Wanit Pananon และความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น-ไทยในตอนต้นของสงครามมหาสมุทรแปซิฟิก). *Ajia keizai* 29-12(December 1988): .

- Taikoku jijoh wo kataru zadankai(การประชุมอภิปรายเรื่องเล่าเกี่ยวกับประเทศไทย). *Umi o koete* (มีนาคม 1941) : 14-25.
- Takeuchi Hiroshi (ตะเกะอุชิ ฮิโระฉิมิ). Watashino kuhsoh Gakkoh (โรงเรียนในจินตภาพของข้าพเจ้า). *Bungei Shunjuh* 58 - 3 (1980) : .
- Takeuchi Joh(ตะเกะอุชิ โจ). Kaigoh retsuden(ชีวประวัติของวีระบุรุษทะเล). *Kohwan* 19-4~6 (1941) :
- Terasawa Kenji(เทระซะวะ เก็นจิ). Yamada Nagamasa jidai no nittai kankei(ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับ ไทยสมัย ยามาดา นางามาซา). *Dai asia shugi* (สิงหาคม 1934) :
- Toyota Susumu(โทะยะตะ ซุซุมุ). Yamada Nagamasa to Ayutaya Nihonjin machi Iseki Shutsudo Tohki (ยามาดา นางามาซา กับเครื่องบินดินเผาที่ขุดพบที่หมู่บ้านญี่ปุ่น กรุงศรีอยุธยา) *Toh-setsu* 362 (1983) :
- Tsukiji Gentaroh(ทซุกิจิ เก็นตะโร). Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา). *Aoibunko to sono jigyoh* 147 (กันยายน 1938) :
- Wakabayashi Shuhji(วะกะบายะชิ ฌูจิ). Shamunitsuite (ความรู้ที่ต่าง ๆ เกี่ยวกับสยาม) *Taiwan jihyoh* 285 (กันยายน 1943) :
- Yahiro Fuji(ยะฮิโระ ฟุจิ). Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา). *Shin eiga* 2-7 (1942) :
- Yano Toru(ยะโนะโทะรุ). Yamada Nagamasa wa inakatta(ไม่มี ยามาดา นางามาซา). *Chuhoh kohron* 102-6 (1987): .
- Yoshikawa Toshiharu(โยชิกะวะ โทชิฮะรุ). Taikoku Pibul seiken to Taiheiyohsensoh (นายกรัฐมนตรีไทยสมัย จอมพล ป.พิบูลสงครามและสงครามมหาสมุทรแปซิฟิก). *Tohnan ajia kenkyuh* 19-4 (มีนาคม 1982) : 363-387

หนังสือพิมพ์ภาษาญี่ปุ่น

- Atsuta Kenji(อะทซุตะ เก็นจิ). Yamada Nagamasa no hanashi 1-14 kai(เรื่องของยามาดา นางามาซา ตอนที่ 1 ถึงตอนที่ 14). *Shin-aichi*(วันที่ 9 กรกฎาคม - วันที่ 1 สิงหาคม 1940)
- Higashion-na Kanjun(ฮิงะชิมอนนะ กันจุน). Nanbanshokoku no nihonjinmachi (หมู่บ้านญี่ปุ่นในประเทศทางทิศใต้) . *Okinawa nippoh* (หนังสือพิมพ์ โอะกินะวะ นิปปโป) (วันที่ 10 ถึง 14 ธันวาคม 1933) อ้างถึงใน *Higashion-na kanjun zenshu dai 4 kan*(หนังสือทั้งชุดของ ฮิงะชิมอนนะ กันจุน เล่มที่ 4)

- Kadota Kikuo (คะโตะตะ คิกุโอะ) . Yamada Nagamasa(ยามาดา นางามาซา) นวนิยายหลายตอนจบในหนังสือพิมพ์ *Yomiuri*(โยะมิอุริ) ฉบับเย็น (กรกฎาคม - ธันวาคม 1940) : Masao Tohkichi(มะซะ โอะ โทกิชิ). *Nihonjin no kensetsuseru ichiohoku*(ราชอาณาจักรหนึ่งทีสร้างโดยคนญี่ปุ่น). *Hohchi shinbun*(หนังสือพิมพ์ โฮชิ) (31 กรกฎาคม - 2 สิงหาคม 1907) :
- Shirai-shi Ichiroh (ชิระอิชิ อิชิโร) . Fuh-un-ji (ฟูอันจิ). ในหนังสือพิมพ์โยะมิอุริฉบับเย็น ตอมาพิมพ์เป็นเล่ม โดย Yomiuri Shinbun Sha(โยะมิอุริ ชิโนบุณะ),1994.
- Yano Toru(ยะโนะ โทรุ). Yamada Nagamasa wa jitsuzai shitaka(ยามาดา นางามาซา เคยมีจริงหรือไม่). *Asahishinbun*(yuhkan)(หนังสือพิมพ์อะซะฮิฉบับเย็น) วันที่ 4 มีนาคม 1987 .

- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ (ฉบับเช้า) ,14 มกราคม 1960.
- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ (ฉบับเย็น) ,18 มกราคม 1963.:6
- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ (ฉบับเช้า) ,28 กันยายน 1984.:3
- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ (ฉบับเย็น) ,23 มกราคม 1987.:1
- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ (ฉบับเช้า) ,14 กันยายน 1987.:3
- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ(ฉบับเย็น), 18 มกราคม 1988.:3
- หนังสือพิมพ์โยะมิอุระ (ฉบับเช้า) ,18 กันยายน 1987.
- หนังสือพิมพ์โยะมิอุระ (ฉบับเย็น) , 20 ตุลาคม 1987.
- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ (ฉบับเย็น) ,12 ตุลาคม 1987.
- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ (ฉบับเช้า) ,14 กุมภาพันธ์ 1988.:3
- หนังสือพิมพ์อะซะฮิ (ฉบับเช้า) , 3 เมษายน 1988.:3
- หนังสือพิมพ์โยะมิอุระ (ฉบับเย็น) , 24 พฤษภาคม 1988.
- หนังสือพิมพ์โยะมิอุระ (ฉบับเย็น) , 6 กันยายน 1988.:5
- หนังสือพิมพ์โยะมิอุระ (ฉบับเย็น) , 7 สิงหาคม 1990.:6
- หนังสือพิมพ์มะอะนิชิ (ฉบับเช้า) , 20 มิถุนายน 1989.
- หนังสือพิมพ์มะอะนิชิ (ฉบับเช้า) , 29 พฤศจิกายน 1990.:13

ชื่อ สิ่งพิมพ์พิเศษ

- Endoh shuhsaku (เอ็นโด ชูซะกุ) ผู้แต่งบทละครบนเวที . Menamugawa no nihonjin (คนญี่ปุ่น
ของแม่น้ำเจ้าพระยา) . *Geki* 44 (1973)
- Hayasaka Gyoh (ฮะยะซะกะ เกียว) ผู้เขียนบทละคร . *Minami Juhji sei* (บทละครโทรทัศน์เรื่อง
ดาวใต้) เนื้อเรื่อง โดยย่อในวารสาร *Shuhkan TV. Guide.* (วันที่ 1 ธันวาคม 1978)
- Kubota Atsundo (คุโบตะ อะทซุนโดะ) ผู้เขียนบทละคร . ละครเวทีเรื่อง *Meijiza Grand oman*
Ayutaya no hoshi(ดวงดาวที่อยู่ธยา), 1993.
- Oguni Hideo (โองะงุณี ฮิเดะโอะ) ผู้เขียนบทละคร. *Ohjya no ken*(ดาบของกษัตริย์) อ้างถึงใน *Jidai*
eiga 5-4 (เมษายน 1959) :
- Takayasu Gekkoh (ทะกะยะซุ เก็กโก) เขียนบทละคร *Jiyuh-ou*(กษัตริย์ที่เสรี). *Osaka naka-za*(ที่
โรงละคร นะกะที่เมืองโอซากา) ลงในวารสาร *Taiyoh* 18-16 (1912):
- Takeshiba Sosui (ทะกะชิบะ โซะซุอิ). *บทละคร Yamada Nagamasa Homare gun-ki*(บันทึก
ความดีความชอบในทางทหารของ ยามาดา นางามาซา) Meijiza(ที่โรงละครเมจิ) *Sadanji*
shuen(ผู้นำแสดง ชะคันจิ), 1899.
- Sato Asaatsu (ซะโต อะซะอะทซุ). ผู้แต่งบทเพลง เพลง *Yamada Nagamasa*(ยามาดา นางามาซ),
1903.
- Shohji Tarou (โชนจิ ทะโร) ผู้ร้อง Kadota Kikuo (คะโดตะ คิกุโอะ) ผู้แต่งเนื้อเพลง. *Yamada*
Nagamasa no uta (บทเพลงของยามาดา นางามาซา), Teichiku record (บริษัทผลิตแผ่น
เสียง เทะอิชิคุ), 1941. (แต่ในปัจจุบันมีเหลือเนื้อเพลงเพียงอย่างเดียว ส่วนแผ่นเสียงได้สูญ
หายไปแล้ว)
- Ueda Shinji (อุเอะดะ ชิโนจิ) . *Menamu ni Akai Hana ga chiru* (บทละครเรื่องดอกไม้แดงร่วง
บนแม่น้ำเจ้าพระยา)แสดงในกันยายน 1968 อ้างถึงใน. *Takarazaka kageki Ueda shinji*
Kyakuhon sen (บทละครที่เลือกสรรของอุเอะดะชิโนจิ). โดเกียว : *Takarazuka kagekidan*
(ทะกะระสุกะ กะงะกิดัน), 1990.
- สารคดีทางโทรทัศน์ของ NHK . *Shamu no Eiyuh Yamada Nagamasa no nazo* (ปริศนาแห่ง
ยามาดา นางามาซา วีรบุรุษแห่งสยาม), 1987.
- สารคดีทางโทรทัศน์ของ NHK . *Doh doh Nihonshi - Yamada Nagamasa* (ยามาดา นางามาซา),
(วันที่ 26 สิงหาคม 1997)

เอกสารจากสวนราชการ

หองสมุดของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น K-2-1-0-5-1-9 วันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 1935.

หองสมุดของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น K-2-1-0-4-1-5 วันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 1935.

หนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับ ยามาดา นางามาซา

Shohgaku nihonshi ryaku (ประวัติศาสตร์ฉบับย่อสำหรับเด็กประถม), 1879.

Nihon shohshi (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นอย่างย่อ), 1882.

Kokushi kiji honmatsu (บันทึกประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นตามลำดับเหตุการณ์), 1883.

Shohgakkoh-yoh nihonrekishi (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสำหรับโรงเรียนประถม), 1888.

Shohgakkohyoh nihonrekishi (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสำหรับโรงเรียนประถม), 1893.

Shinsen Teikokushidan (เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ประเทศจักรวรรดิ), 1898.

Shohgaku kokushi (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสำหรับเด็กประถม), 1900.

หนังสือแบบเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับยามาดา นางามาซา

Jinjoh shohgakkoh dokuhon (หนังสืออ่านสำหรับโรงเรียนประถม), 1887.

Teikoku Dokuhon (หนังสืออ่านของประเทศจักรวรรดิ), 1893.

Kokugo Dokuhon jinjohshohgakkohyoh (หนังสืออ่านภาษาญี่ปุ่นสำหรับโรงเรียนประถม), 1900.

หนังสือแบบเรียนวิชาอื่นของนักเรียนญี่ปุ่นที่เกี่ยวข้องกับยามาดา นางามาซา

Jinjohshohgaku shuhshinsho (หนังสือศีลธรรมจรรยาสำหรับโรงเรียนประถม), 1892

Monbushoh shotohka shuhshin 2 (หนังสือศีลธรรมจรรยาสำหรับนักเรียนประถมปีที่ 4), 1941-1945.

Shotohka ongaku 2 (หนังสือแบบเรียนวิชาดนตรีประถม เล่มที่ 2)

Shotohka kokushi ge (วิชาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นประถมเล่มปลาย)

Shotohka chiri ge (วิชาภูมิศาสตร์ประถมเล่มปลาย สำหรับประถมปีที่ 6)

ภาคผนวกที่ 1

แบบเรียนประถมในระยะที่ 2 ที่กล่าวถึงยามาดา(ในช่วงเวลาตะงแต่การเปิดประเทศถึงการเกิดสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง)

ยามาดา นางมาซาในแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์

ค.ศ.1879 แบบเรียน ชื่อ *Shohgaku nihonshi ryaku* (ข้อประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสำหรับเด็กประถม)

ใน ค.ศ.1625 พ่อค้าเมืองนางาซากิ ชื่อ คูตะ ไปสยาม สยามพ่ายแพ้ในสงครามกับประเทศโงะ (Goa สันนิษฐานเป็นว่าเมืองที่อยู่บนฝั่งทะเลตะวันตกของอินเดีย) และพระมหากษัตริย์สยามทรงขอความช่วยเหลือจากคูตะ คูตะกับยามาดา นางมาซานำกองทัพญี่ปุ่นประมาณ 100 คนและชนะประเทศโงะ พระเจ้าแผ่นดินสยามดีใจและพระราชทานพระราชโอรสให้คูตะเป็นภรรยา ต่อมาคูตะกลับญี่ปุ่นพร้อมกับภรรยาและลูก ส่วนยามาดาอยู่เมืองไทยต่อและขึ้นดำรงตำแหน่งเป็นออกญาโกลาโหม (นายกรัฐมนตรีของปัจจุบัน)

ค.ศ.1882 แบบเรียน ชื่อ *Nihon shohshi* (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นอย่างเล็กน้อย)

ในช่วงเวลาที่ชาวโปรตุเกสและชาวสเปนเข้ามาประเทศญี่ปุ่น ขณะเดียวกันคนญี่ปุ่นก็เริ่มเดินเรือไปทุก ๆ แห่งในเขตเอเชียอาคเนย์และทำค้าขาย ยามาดามหาทะเลไปสยามและช่วยพระเจ้าแผ่นดินสยามในการปราบปรามความวุ่นวายภายในประเทศ ดังนั้น ยามาดาจึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์ของนครศรีธรรมราชซึ่งเป็นเมืองขึ้นของสยาม

ค.ศ.1883 แบบเรียน *Kokushi kiji honmatsu* (บันทึกประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นโดยเล่าเหตุการณ์ตามเวลา)

ยามาดารับจ้างเรือพาณิชย์เดินทางเข้าไปในสยามและกลายเป็นข้าราชการสยาม ในขณะที่เมืองขึ้นของสยามก่อกบฏบ่อยครั้ง ดังนั้น ยามาดาจึงให้รวบรวมคนญี่ปุ่นจำนวน 800 คนให้เป็นทหารของตน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชามูโรที่อยู่ฝ่ายแพ้ในสงครามระหว่างโตโยโตมิกับโตกุงาวา ทำการปราบกบฏและยึดเมืองขึ้นพวกนี้ให้เป็นอาณัติของตน นอกจากนี้ ยามาดายังปกครองด้วยตนเองและใน ค.ศ.1621 ส่งทูตและบรรณาการไปญี่ปุ่น

ค.ศ.1888 แบบเรียน *Shohgakkoh-yoh nihonrekishi* (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสำหรับโรงเรียนประถม)
 ยามาดา นางามาซาข้ามทะเลไปสยามและได้ช่วยพระเจ้าแผ่นดินสยามในการปราบกบฏ
 ภายในประเทศ และได้พระราชธิดาเป็นภรรยา รวมทั้งยังปกครองสยามในฐานะเป็นผู้สำเร็จราช
 การแทน (พระราชธิดา?)

ค.ศ.1893 แบบเรียน *Shohgakkohyoh nihonrekishi* (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสำหรับโรงเรียนประถม)
 บทที่ 25 เป็นชื่อ ยามาดา นางามาซา มีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องยามาดา ในที่นี้ขออนุญาต
 สรุปเนื้อหาในบทที่ 25 ดังต่อไปนี้

ยามาดาแอบขึ้นเรือพาณิชย์ระหว่างประเทศของ 2 พ่อค้าขายในซุงชื่อ ตากิ และ โอตะ
 ซึ่งเดินทางไปไต้หวัน จากไต้หวันยามาดาไปสยามต่อ ในช่วงเวลานั้นสยามถูกโจมตีจากประเทศ
 รอบ ๆ ทุกทิศทาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งนครศรีธรรมราชเป็นประเทศที่มีกำลังทหารมากที่สุด ด้วย
 เหตุที่ยามาดาเก่งในด้านยุทธวิธี พระเจ้าแผ่นดินสยามทรงรับสั่งให้ยามาดาเป็นแม่ทัพเพื่อทำการ
 ปราบเมืองนครศรีธรรมราช ยามาดาชนะกองทัพนครศรีธรรมราช โจมตีเมืองแตก และจับกษัตริย์
 นครศรีธรรมราชมาเป็นเชลยศึก พระเจ้าแผ่นดินสยามทรงพอพระทัยและพระราชทานพระราช
 ธิดาให้เป็นภรรยาของยามาดา และให้ยามาดาเป็นกษัตริย์เมืองนครศรีธรรมราช เวลานั้นพระเจ้า
 แผ่นดินสยามทรงชราภาพมากแล้ว ยามาดาปกครองสยามในฐานะเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระ-
 องค์ ต่อมาเมื่อพระเจ้าแผ่นดินสวรรคตแล้วและพระราชโอรสทรงสืบพระราชบัลลังก์ต่อมา
 ยามาดาจึงกลับไปเมืองนครศรีธรรมราช ช่วงเวลาที่ยามาดาไม่อยู่ที่อยุธยาพวกขุนนางที่ไม่ดีและ
 เจ้าเล่ห์มาพระเจ้าแผ่นดินใหม่ ยามาดาโจมตีขุนนางพวกนี้เพื่อความเป็นธรรมแต่ถูกฆ่าด้วยการ
 วางยาพิษโดยพวกขุนนาง กอนเสียวชีวิตแม้ว่าจะมีตำแหน่งสูงก็ตาม ยามาดาไม่เคยลืมประเทศญี่ปุ่น
 และถวายนผลิตผลสยามให้กับรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อรัฐบาลญี่ปุ่น

ค.ศ.1898 แบบเรียน *shohgakkohyoh nihonrekishi* (เรื่องเล่าประวัติศาสตร์ประเทศจักรวรรดิ)

ยามาดา นางามาซาชอบศึกยุทธวิธีและไปสยาม เวลาประเทศอื่นโจมตีสยาม ยามาดา
 ช่วยพระเจ้าแผ่นดินสยามและได้ชัยชนะในสงครามซึ่งทำให้ยามาดาได้เป็นขุนนาง

ค.ศ.1900 แบบเรียน *Shohgaku kokushi* (ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสำหรับเด็กประถม)

ยามาดา นางามาซาช่วยพระเจ้าแผ่นดินสยามในการปราบปรามความวุ่นวายภายใน
 ประเทศ

ยามาดา นางามาซา ในแบบเรียนวิชาภาษาญี่ปุ่น

ค.ศ.1887 แบบเรียน *Jinjoh shohgakkoh dokuhon* (หนังสืออ่านสำหรับโรงเรียนประถม)

บทที่ 26 เป็นเรื่อง ยามาดา นางามาซา และกล่าวถึงชีวิตของยามาดาอย่างสั้น ๆ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

“...ยามาดามีความมุ่งมั่นปรารถนาอันแรงกล้าและเดินทางไปสยาม ช่วงนั้นสยามถูกโจมตีจากประเทศเพื่อนบ้านทุกทิศ และภายในนั้นประเทศนครศรีธรรมราชเป็นประเทศที่เข้มแข็งที่สุด เพราะยามาดาเป็นคนที่เก่งในยุทธวิธี พระเจ้าแผ่นดินสยามทรงสั่งให้ยามาดาเป็นแม่ทัพและให้โจมตีนครศรีธรรมราช ยามาดาใช้ยุทธวิธีที่แปลกประหลาดและชนะทัพนครศรีธรรมราชและจับกษัตริย์ไว้ ประเทศเพื่อนบ้านอื่น ๆ เห็นดังนี้ จึงขอสันติภาพจากสยาม พระเจ้าแผ่นดินสยามพระราชทานตำแหน่งออกพระ (ซึ่งถ้าเทียบกับตำแหน่งในประเทศญี่ปุ่นก็คล้ายกับตำแหน่งหัวหน้าของพวกไคเมียว) ให้ยามาดาเป็นรางวัล เมื่อพระองค์ทรงทราบภาพทรงให้ยามาดาปกครองสยามในฐานะเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

ค.ศ.1893 แบบเรียน *Teikoku Dokuhon* (หนังสืออ่านของประเทศจักรวรรดิ)

บทที่ 8 ชื่อ ยามาดา นางามาซา เขียนเกี่ยวกับชีวิตของยามาดาอย่างสั้น ๆ ส่วนใหญ่เนื้อหาเหมือนกับเล่มข้างบนใน ค.ศ.1887 แต่จุดเดียวที่แตกต่างกันคือ เวลาพระเจ้าแผ่นดินสยามให้รางวัลกับยามาดา ทรงพระราชทานพระราชธิดาให้เป็นภรรยาและรับสั่งให้ยามาดาปกครองนครศรีธรรมราชในฐานะเป็นข้าราชการที่รัฐบาลส่งไป

ค.ศ.1900 แบบเรียน *Kokugo dokuhon jinjohshohgakkohyoh* (หนังสืออ่านภาษาญี่ปุ่นสำหรับโรงเรียนประถม)

ในบทที่ 9 ชื่อ ยามาดา นางามาซา กล่าวถึงชีวิตของยามาดาอย่างสั้น ๆ ส่วนใหญ่เนื้อหาเหมือนกับเล่มข้างบนใน ค.ศ.1893 แต่ยังมีส่วนเพิ่มคือ หลังจากพระเจ้าแผ่นดินสยามสวรรคต ยามาดาขึ้นอำนาจในการปกครองสยามต่อพระราชโอรสของพระองค์ และกลับไปนครศรีธรรมราช พวกขุนนางที่ไม่ศรัทธาพระเจ้าแผ่นดินใหม่และแย่งชิงพระราชบัลลังก์ ยามาดาโกรธและจะส่งทหารไปโจมตีขุนนางพวกนี้ แต่กลับถูกฆ่าโดยการวางยาพิษจากพวกนั้น ก่อนเสียชีวิตยามาดาคิดถึงญี่ปุ่นและถวายผลิตผลสยามให้กับรัฐบาลญี่ปุ่นเพื่อแสดงความขอบคุณต่อบุญคุณของประเทศตนเอง

ยามาดา นางามาซา ในแบบเรียนวิชาธรรมจริยา

ค.ศ.1892 *Jinjyohshohgaku shuhshinsho* (หนังสือธรรมจริยาสำหรับโรงเรียนประถม)

โครงสร้างหนังสือเล่มนี้คือชื่อแต่ละบท ประกอบด้วยชื่อของคุณธรรมและอธิบายความหมายของคุณธรรมนั้นโดยยกตัวอย่าง เช่น ข้อบทที่ 11 ก็คือการสนองต่อประเทศและภายในบางตัวอย่างมีเรื่องของยามาดาดังต่อไปนี้ “...ยามาดาไปสยามและช่วยพระเจ้าแผ่นดินสยามทำสงครามกับนครศรีธรรมราชและชนะ ยามาดากลายเป็นกษัตริย์ของนครศรีธรรมราช” (ผู้เขียนคิดว่าในที่นี้ตีความหมายได้ว่า ยามาดาสนองบุญคุณของพระเจ้าแผ่นดินสยาม)

แบบเรียนประถมในระยที่ 4 ที่กล่าวถึงยามาดา (ในช่วงเวลาตั้งแต่ค.ศ.1932-33 ถึงการสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2)

ยามาดา นางามาซา ในแบบเรียนวิชาธรรมจริยา

ค.ศ....?¹ *Monbushoh shotohka shuhshin 2* (โมนบุเซียว เซียวโตกะชิวชิน 2) ซึ่งสำหรับนักเรียนประถมปีที่ 4

มีบทที่ 11 ที่ชื่อ ยามาดา นางามาซา ในเล่มนี้บอกว่ายามาดาไปสยาม ตอนแรกกลายเป็นหัวหน้าหมู่บ้านญี่ปุ่นและในฐานะเป็นหัวหน้าอาสาญี่ปุ่นยามาดาได้ทำคุณงามความดี และเลื่อนตำแหน่งกลายเป็นตำแหน่งสูงสุดของข้าราชการฝ่ายทหาร นอกจากนี้ ยามาดาได้ส่งเสริมการค้าระหว่างสยามกับญี่ปุ่นตอนหลัง หลังจากได้รับแต่งตั้งให้เป็นกษัตริย์ของนครศรีธรรมราช 1 ปี ยามาดาก็เสียชีวิต

อนึ่งหนังสือแบบเรียนเล่มนี้มีเล่มสำหรับครูสอน นอกจากสำหรับเด็กซึ่งในเล่มสำหรับครูชี้แจงให้กระจ่างถึงความมุ่งหมายของวัสดุประกอบการสอน เช่น ทำไม จุดมุ่งหมายอย่างไรที่หยิบวัสดุประกอบการสอนนั้นขึ้นมา เวลาสอนควรจะสอนอย่างไร เป็นต้น ทำให้ทราบว่า ทำไม ยามาดา นางามาซาถูกหยิบยกมากล่าวถึงในหนังสือแบบเรียนอีกครั้งหนึ่ง และกระทรวงศึกษาธิการพยายามสอนภาพลักษณ์ยามาดาอย่างไรกับเด็กนักเรียน เช่น จุดมุ่งหมายบทที่ 11 ก็คือ โดยประสานงานซึ่งกันและกันกับบทที่ชื่อ ยามาดา ยาเซียวเอะ (ซึ่งจะกล่าวถึงตอนหลัง*) ในแบบเรียนประถมวิชาภาษาญี่ปุ่น เล่มที่ 3 พยายามแนะนำจิตใจที่จะไปบุกเบิกชีวิตหรือโอกาสใหม่ใน

¹ แบบเรียนเล่มนี้ใช้ในระยตั้งแต่ ค.ศ. 1941-1945 แต่ไม่ทราบว่าพิมพ์ใน ค.ศ. ะไร

ต่างประเทศและสอนการเตรียมใจที่จะสร้างเขตเอเชียบูรพาร่วมวงไพบูลย์ ถ้าดูประวัติศาสตร์ญี่ปุ่น ตั้งแต่การตั้งประเทศ ประชาชนญี่ปุ่นไปบุกเบิกชีวิตหรือหาโอกาสใหม่ในต่างประเทศมานานแล้ว ยามาดาเป็นตัวแทนคนหนึ่งของประชาชนญี่ปุ่นที่อพยพไปต่างประเทศที่อยู่ทิศใต้ตั้งแต่สมัยมุโรมาชิ (Muromachi) กับ โมโมยามา (Momoyama) ถึงตอนต้นของสมัยโทกูงวะวะ (ประมาณตั้งแต่ ค.ศ.1400-1700) การที่ยามาดารวบรวมกำลังใจของตัวเองและมีความใจกล้าที่จะฉวยโอกาสใหญ่สำหรับคนญี่ปุ่นนั้นเป็นสิ่งที่ควรสอนกับเด็ก จุดมุ่งหมายของการที่ประชาชนญี่ปุ่นก้าวไปสู่ต่างประเทศสมควรจะอยู่ที่ว่าเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือผลประโยชน์ของตัวเอง ยกตัวอย่างยามาดาและให้เด็กเข้าใจความสำคัญของการมีลักษณะนิสัยที่จะเป็นประชาชนที่เหมาะสมกับประเทศที่ยิ่งใหญ่เหมือนประเทศญี่ปุ่น เช่น แม้วายามาดาอยู่ไกลถึงต่างประเทศ แต่จุดที่น่าชื่นชมคือจิตใจที่ทำงานสุดความสามารถสำหรับคนญี่ปุ่น และจิตใจที่ทำให้ทั้งคนญี่ปุ่นและคนสยามสนิทกับยามาดา ใจกว้างใจ และเคารพยามาดาอย่างมาก ผู้เขียนคิดว่าในที่นี้มองเห็นแนวความคิดได้ชัดเจนว่าต้องสอนเด็กให้เป็นคนที่เหมาะสม ได้รับความเคารพจากคนเอเชียต่าง ๆ ในฐานะเป็นประชาชนญี่ปุ่นซึ่งเป็นหัวหน้าของเขตเอเชียบูรพาร่วมวงไพบูลย์

ยามาดา นางามาซาในวิชาดนตรี

ค.ศ....? *Shotohka ongaku 2* (แบบเรียนวิชาดนตรีประถม เล่มที่ 2)

บทที่ 8 เป็นเพลงของยามาดา นางามาซา ซึ่งมีเนื้อเพลงดังต่อไปนี้

1. แม้วาทะเลที่ใหญ่อยู่ระหว่างประเทศสยามกับญี่ปุ่นก็ตาม ถ้าข้ามไปสยามก็ไม่ค่อยไกล ผู้ชายญี่ปุ่น ยามาดา นางามาซา จะไปโดยเรือทิศใต้
2. ยามาดากลาหาญ กลายเป็นกษัตริย์ของนครศรีธรรมราชโดยช่วยสงครามที่ถูกต้อง ผู้ชายญี่ปุ่น ยามาดา นางามาซา จะทำให้อำนาจของญี่ปุ่นขยายสู่ทิศใต้

ยามาดา นางามาซาในวิชาประวัติศาสตร์

ค.ศ....? *Shotohka kokushi ge* (วิชาประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นประถมเล่มปลาย)

บทที่ 9 ข้อที่ 2 ชื่อหมู่บ้านญี่ปุ่นซึ่งมีการอธิบายถึงยามาดาเพียงหนึ่งบรรทัด แต่เล่มนี้ภาพลักษณ์ยามาดากับความมุ่งหมายในการศึกษาก็เช่นเดียวกับวิชาธรรมจริยาที่กล่าวมาแล้ว

ยามาดา นางามาซาในวิชาภูมิศาสตร์

ค.ศ...? *Shotohka chiri ge* (วิชาภูมิศาสตร์ประณมเล่มปลาย) สำหรับประณมปีที่ 6

เขียนเกี่ยวกับประเทศสยามค่อนข้างมากและในการเขียนนั้นปรากฏชื่อยามาดาไม่มากนัก (หนังสือสำหรับครูอธิบายว่า แบบเรียนเล่มนี้มุ่งที่จะให้เด็กจำภูมิศาสตร์ของเขตเอเชียบูรพาซึ่งมีศูนย์กลางอยู่ที่ญี่ปุ่น ดังนั้น การเขียนที่ไม่เคยเห็นในแบบเรียนภูมิศาสตร์เดิมมีมากพอสมควร... หมายถึง แต่เดิมไม่ค่อยมีการอธิบายภูมิศาสตร์ของเอเชียอาคเนย์...ผู้เขียน)

* กรณีของยามาดาเขาบอกว่าไม่เคยมีใครที่ขึ้นตำแหน่งสูงในต่างประเทศเท่ากับเขาและยังมีจิตใจที่ทำงานสุดความสามารถสำหรับคนญี่ปุ่น¹ แต่ช่วงเวลาเดียวกันนั้นในหนังสือแบบเรียนมีอีกคนหนึ่งเริ่มปรากฏชื่อพร้อมกับยามาดาในฐานะคนญี่ปุ่นที่ไปต่างประเทศเหมือนกัน ชื่อ ฮามาดา ยาฮิยวอะ (Hamada Yahyoe) เหตุใดแบบเรียนช่วงนี้จึงกล่าวถึงเขา ฮามาดา ยาฮิยวอะ คือใคร ใน ค.ศ.1624 ฮอตันดาอีคครองส่วนหนึ่งของดินแดนเกาะไต้หวันและสร้างป้อม พยายามจะเก็บภาษีจากเรือญี่ปุ่นหรือเรือจีนที่เข้ามาที่นี่เป็นประจำเพื่อการค้าระหว่างประเทศ แต่ญี่ปุ่นถือว่าตัวเองเป็นคนที่มาก่อนฮอตันดาและไม่ยอมเสียภาษีให้ ใน ค.ศ.1682 ฮามาดาไปไต้หวันในฐานะเป็นกัปตันเรือซูเอตซุ (Suetsugu) 2 ลำ (เรือญี่ปุ่นชนิดหนึ่งในช่วงนั้น) และถูกริบอาวุธไปโดยคนฮอตันดาและถูกขังไว้โดยไม่ให้น้ำกิน มีการเจรจาทันที 2 เดือน ในที่สุดฮามาดาหมดความอดทนเขาจับหัวหน้าคนฮอตันดาไปเป็นตัวประกันและเจรจาโดยการใช้อาวุธจนสำเร็จ

หนังสือสำหรับครูสอนวิเคราะห์ฮามาดาว่า "...ช่วงเวลานั้น (ช่วงเวลาของฮามาดา) ประเทศฮอตันดากำลังขยายอิทธิพลในตะวันออกในฐานะที่เป็นประเทศที่มีกำลังมากที่สุดในโลก เหตุการณ์ของฮามาดาเป็นเหตุการณ์ที่ใหญ่มากที่ทำให้ฮอตันดารู้สึกสยดสยองและเขาต้องขอโทษต่อญี่ปุ่นด้วย ดังนั้น เหตุการณ์นี้ทำให้ฤทธิ์เดชของประเทศญี่ปุ่นแสดงต่อโลกไม่น้อย..."²

¹ หนังสือแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการรวบรวมประณม วิชาธรรมจริยา เล่มที่ 2 (ฉบับสำหรับครู), หน้า 50

² หนังสือแบบเรียนกระทรวงศึกษาธิการรวบรวมประณม วิชาภาษาญี่ปุ่น เล่มที่ 3 (ฉบับสำหรับครู), หน้า 261

ประวัติผู้เขียน

นางสาว ชะโตโกะ ทซึจิยะ เกิดเมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2504 ที่จังหวัดโทะชิจิ(Tochigi) ประเทศญี่ปุ่น สำเร็จการศึกษาปริญญาอักษรศาสตร บัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ที่มหาวิทยาลัยวะเซดะ ใน พ.ศ. 2534 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในพ.ศ. 2537